Nº132 (24.414) ● 2022 гъэм щэкlуэгъуэм (ноябрым) и 3, махуэку • Тхьэмахуэм щэ къыдокl • И уасэр зы тумэнщ • adyghe@mail.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек Ціыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэм теухуа и хъуэхъу

Къэбэрдей-Балъкъэрым пщІэ зыхуэсщІ и цІыхухэ! Си лъахэгъу лъапІэхэ!

ЦІыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэмкіэ сынывохъуэхъу

А махуэр и дамыгъэщ Урысейм лъэпкъ куэду зэхэт и ціыхубэм, ліэщіыгъуэкіэрэ ди къэралым и къарумрэ щхьэхуитыныгъэмрэ я лъабжьэ быдэу къекіуэкіахэм, я зэкъуэтыныгъэмрэ зэхэщіыкіымрэ и лъэщагъым.

Апхуэдэу ар и щыхьэтщ ди ціыхухэм я Хэкум хуаіэ лъагъуныгъэм, я адэжьхэм хуащі пщіэм, нэхъыжьхэм зауэми лэжьыгъэми щызэрахьа ліыхъужьыгъэшхуэм хуэфащэу, езыхэм я щіыналъэм хуэпэжу, ар хъумэным хуэхьэзыру зэрыщытым икіи хэкум и къарумрэ зэфіэкіымрэ гъэбэгъуэным, ціыхухэм я псэукіэр егъэфіэкіуэным я гур зэретам.

ГъащІэм гъэунэхуныгъэ мытыншхэр къыщытхуихьа мы зэманым апхуэдэ фІыгъуэхэм я мыхьэнэм псом хуэмыдэу хохъуэ. Дэ ди къалэнщ абыхэм дахуэсакъыну, ди тхыдэ хъугъуэфІыгъуэхэр, лъэпкъ зэкъуэтыныгъэр дгъэбыдэну, къэралым и цІыху нэсу, абы и къэкІуэнум дытелажьэу дыщытыну.

Ди зэфlэкlхэр зэщlэдгъэуlуэрэ дызэкъуэту икlи дызэакъылэгъуу дызэдэлажьэмэ, гугъуехь псори къызэрызэднэкlынум, дыщалъхуа Къэбэрдей-Балъкъэрыр, ди Хэкур егъэфlэкlуэным хуэгъэза ди хъуэпсапіэ псори къызэрыдэхъуліэнум шэч къытесхьэркъым.

Псоми си гуапэў сынывохъуэхъу узыншагъэ, фІыгъуэ, ефІэкІуэныгъэ фиіэну.

Зэдэдгъэлъапіэ Іуэхум и къежьапіэр

2005 гъэм щегъэжьауэ щэкІуэгъуэм и 4-м Урысейм щагъэлъапІэ ЦІыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэр. Ар къытехъукІащ 1612 гъэм Кузьма Мининрэ Пожарский Дмитрийрэ я пашэу Москва хуит къызэращІыжауэ щытам. Польшэр Урысейм къыщытеуэм, ціыхубэр къызэрыіэтащ, нэгъуэщі къэралым и унафэм щІзувэну хуэмейуэ. 1611 гъэм и фокlадэм Нижний Новгород щыщ земскэ старостэ (иджы куей унафэщІым и къулыкъум хуэдэ) Минин Кузьма цІыхубэм захуигъэзат зауэлІ зэгухьэныгъэ къызэрагъэпэщыну. Къалэдэсхэм зэгухьэныгъэ Іуэхум халъхьэу щ адзащ я хэхъуэм и Іыхьэ щанэр. Езы Мининым щапхъэ игъэлъагъуэу а Іуэхум хилъхьащ и мылъкум и нэхъыбэр. Дзэ пашэу хахащ илъэс 30-м ит пщы Пожарский Дмитрий. Къалэдэсхэм Пожарскэм и дэlэпыкъуэгъуу хахащ Мининыр. Дзэзешэу абыхэм ягъусащ Черкасскэ Дмитрий (Къанщауэ). Черкасскэр урыс полкхэм я пашэу хэтащ Углич, Вязьм, Дорогобуж, нэгъуэщІ къалэхэри хуит къэзыщІыжахэм. 1618 гъэм Черкасский Къанщауэ хэлІыфІыхьащ Можайск деж щекІуэкІа зэхэуэми. 1613 гъэм пащтыхь щытрагъзувэм, абы Іэ иІэтауэ щытащ илъэс 16 зи ныбжь Романов Михаил и телъхьэу. Михаил и тетыгъуэми и къуэ Алексей и пащтыхьыгъуэми Черкасский Къанщауэ къулыкъушхуэхэр иІыгъащ.

Урысыщіыр хамэ зэрыпхъуакіуэхэм къаіэщіэгъэкіыжыным хэтащ къызыхэкіакіи я псэукіэкіи зэщхьэщыкі ціыху куэд. 1612 гъэм щэкіуэгъуэм и 4-м Нижний Новгород ціыхубэ дзэ зэгухьэныгъэм Китай-къалэр къищтэри, полякхэр Москва дахужащ. Къызыхэкіа ліакъуэ, зэрахьэ дин, я Іэнатіэ емылъытауэ, ціыхухэр зэкъузувэу къагъэлъэгъуа ліыгъэ-хахуагъэр тхыдэм щапхъэ дахэу хэуващ. Бийр

къэралым зэрырахужам, Москва хуит къызэращіыжам теухуауэ ягъэува махуэшхуэр илъэс къэс ягъэлъэпіащ XX ліэщіыгъуэ пщіондэ. Октябрь зэщіэхъееныгъэм и ужькіэ ар къэралым игъэлъапіэ махуэшхуэхэм хагъэкіыжауэ щытащ. СССР-м махуэшхуэу щагъэлъапіэрт щэкіуэгъуэм и 7-р - Октябрь зэщіэхъееныгъэр къыщыхъуар. Ауэ Урысейм динхэмкіэ и советым къыхилъхьащ щэкіуэгъуэм и 4-р Ціыхубэм я ээкъуэтыныгъэм и махуэу ягъэбелджылыну. А жэрдэмыр Къэрал Думэм диіыгъащ. 2004 гъэм и дыгъэгъазэм Къэрал Думэм зэхъуэкіыныгъэхэр хилъхьащ «Зауэлі щіыхьым и махуэхэр» («О днях воинской славы») федеральнэ законым. Абы щагъэбелджылащ Ціыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэр гъэлъэпіэныр.

1818 гъэм пащтыхь Александр Езанэм и унафэкІэ Москва и Ут Плъыжьым щагъзуващ Мининрэ Пожарскэмрэ я фэеплъ. Скульптор Мартос Иван и лэжьыгъэр ціыхубэм къахэкіа ліыхъужьхэм я япэ фэеплъщ. 2005 гъэм абыхэм фэеплъ щыхуагъэуващ Нижний Новгород къалэми. Урысейм хабзэ щыхъуащ махуэшхуэр а фэеплъитіым деж къыщыщіадзэу ягъэлъэпіэну. Илъэс къэс Урысейм и къалэхэмрэ щІыналъэхэмрэ а махуэм ирихьэлІэу щрагъэкІуэкІ концертхэр, пшыхьхэр, псапэ зыпылъ Іуэхухэр, спорт зэхьэзэхуэхэр, гъэлъэгъуэныгъэхэр, флешмобхэр, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я зэхыхьэхэр, тхыдэм теухуа дерс зэlухахэр. ЦІыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэр къэралым дежкіэ мыхьэнэшхуэ зиІэщ. Ар дэтхэнэ цІыхури хэкум дежкІэ зэрылъапІэм, узэкъуэувэмэ, лъэщ узэрыхъум и нэщэнэщ. ЦІыхубэр зэгурыІуэмэ, зызэщІагъа-къуэмэ, зэдэІэпыкъумэ, къэралри йофІакІуэ.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

НыбжьыщІэхэр я хьэщІэщ

• КъБР-м и Парламентым

Прохладнэ къалэм дэт лицей №3-м и 7-нэ классым щІэсхэр иджыблагъэ ирагъэблэгъащ КъБР-м и Парламентым. Covid-19-м и ужькіэ мыпхуэдэ зэхуэс иджы япэу ирагъэкіуэкіыу аращ. Ар «Парламент сыхьэтым» хыхьэу къызэрагъэпэщащ.

ШКОЛАКІУЭХЭМ яІущіащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщіым и къуэдзэ **Къардэн Мурат**, Егъэджэныгъэмкіэ, щіэныгъэмрэ щ алэгъуалэм я Іуэхухэмк і комитетым и унафэщ і Емуз Нинэ, Жылагъуэ шынагъуэншагъэмрэ Іулъхьэм пэщІэтынымкІэ комитетым и унафэщіым и къуэдзэ Есэнкъул Ахьмэд сымэ.

Емуз Нинэ ныбжьыщ эхэм яхутепсэльыхьащ республикэм хабзэубзыху орган нэхъыщхьэр зэрыщызэф эувам, абы и убзыхукІэм, КъБР-м и Парламентым и еханэ зэхуэсыгъуэм иригъэкІуэкІ лэжьыгъэхэм, ІуэхущІапІэр нэгъуэщІ щІыналъэхэм зэрапыщіам, ціыхухэм зэраіущіэ щіыкіэм.

Езы щіалэгъуалэми ізмал яіащ яфіэгъэщіэгъуэн іуэхухэм теухуауэ депутатхэм упщІэ иратыну. Іулъхьэм зэрыпэщІэт лэжыгъэм, иджырей политикэр зыхуэдэм, лъэпкъ фІыгъуэхэр зэрахъумэфынум, Прохладнэ къалэм зиужьын щхьэкІэ къагъэсэбэп Іэмалхэм, нэгъуэщІ куэдми щІэупщІащ еджакІуэхэр.

Олимп чемпион хъун папщ зыпхык а гугъуехьхэр зыхуэдэмкІэ Къардэн Мурат щеупщІым, абы игу къигъэкІыжащ спортым щыхэта зэманыр, апхуэдэуи чэнджэщ зыбжанэ щ алэгъуалэм яритащ.

- Сыт спортым къыпхуихьар жыфІэмэ, ар цІыху цІэрыІуэ куэд къызэрысціыхуарщ, си къзухьым зэрыхигъэхъуарщ. Гугъу узэрехьа псори пщагъэгъупщэ мис апхуэдэ лъапІэныгъэхэм. Спорт, щэнхабээ, гъуазджэ и экъым - а зи ужь фихьар къывэхъул энукъым фи гур хыхьэу, фи гум дыхьэу щымытмэ. Сыт щыгъуи фи зэфІэкІым зэрыхэвгъэхъуэным фыхущІэкъу, абыкІэ къыфщхьэпэжынущ тхыдэри, географиери, нэгъуэщ щ Іэныгъэхэри, - жи-Іащ Къардэным. НыбжьыщІэхэм КъБР-м и Парламентым и Унэм зыщрагъэп-

лъыхьащ, иужьым зэгъусэу сурэт зытрагъэхащ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-ІуэхущІапІэ.

Дохутыр нэхъыфІхэм ЯЩЫЩЩ • Узыншагьэ

ринатальнэ медицинэмкіэ мы саугъэтым и закъуэщ. Ар «Первые лица» IX урысей са- 2013 гъэм къыхалъхьащ Пеугъэтыр зыхуагъэфэщахэр. ринатальнэ медицинэмкіэ іэ-Интернет-ІэІэтым кърикІуа- щІагъэліхэм я урысей ассохэмкіз зэпеуэм япэ увы-піэр къыщихьащ КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкіз и натіэмрэ зегъэужынымкіз министерствэм тальнэ диагностикэмкіэ шта- Іыгъащ УФ-м Узыншагъэр тым хэмыт и Іэщіагъэлі нэхъыщхьэ, ХьэцІыкІу А. и ціэр зезыхьэ Шэджэм район неколог, УЗИ-дохутыр Балъкъыз Заремэ.

УРЫСЕЙМ и перинатальнэ хэлъхьэныгъэ хуэзыщІа Іэщіагъэліхэм я

Москва щагъэлъэпіащ пе- къралъытэу нобэкіэ щыіэр перина- зэгухьэныгъэмрэ. Іуэхур ядихъумэнымкІэ и министерст-

Зэпеуэм хэтащ Урысей Фесымаджэщым и акушер-ги- дерацэм и щіыналъэхэм щыщу дохутыр 69-рэ. Саугъэтым хущІэкъухэм я зэфІэкІыр къэзыпщытэ гупым нэхъыфІу къалъыта ІэщІамедицинэм и зыужьыныгъэм гъэл 29-м яхэхуащ Балъкъызыр. АдэкІэ текІуэныгъэр зэфІэкІыр зыхуагъэфэщахэр цІыхубэм

интернет-ІэІэткІэ къыхахащ. Абдежым наІуэ къыщыхъуащ Заремэ цІыхухэм фІыуэ ялъагъу икІи ялъытэ дохутыр Іэзэу зэрыщытыр.

«Зэпеуэм хэтхэм я цІэ-унэцІэхэр къыщыслъэгъуам, текІуэныгъэм сыхуэкІуэныр къэгъэнауэ, абы сыхыхьэну схуэфащэу піэрэ жысізу сызышізгупсысыжат, - жеіз Балъкъызым. - Абы хэтт зэф ІэкІышхуэхэр зиІэ реаниматологхэр, унэтІыныгъэм зыужыныгъэщІэхэр хэзылъхьа ІэщІагъэлІ цІэрыІуэхэр, зыпэрыт ІэнатІэр зэпэщу зэтезыубла унафэщіхэр. Пэжщ, сытым дежи си лэжьыгъэр нэгъэсауэ зэрызгъэзэщІэным сыхущокъу, ауэ абыхэм елъытауэ, зыкъызэрысщыхъужыр къызэрыт дохутырущ. Іэщіагъэлі нэхъыфіхэр къыщрабжэкІым, абыхэм яхэту си цІэр къызэрыраІуар гуапэ сщыхъуащ».

Балъкъыз Заремэ лэжьыгъэ и піальэ фіыуэ зыщіэ дохутырщ: ар ильэс 26-рэ хъуауэ щолажьэ сымаджэщым. Я уэндэгъугъэм тегузэвыхь бзылъхугъэ куэдым ар сэбэп яхуэхъуащ, и чэнджэщ щхьэпэхэмкіэ, щыуагъэншэу ищі къэпщытэныгъэхэмкІэ цІыхубзхэм я Іуэхухэр тынш ящищІкІэрэ. Зыхэт гупым и пщіэр щылъагэщ, зэіэзэ бзылъхугъэхэр къыхуэарэзыщ. КъищынэмыщІауэ, Заремэ жыджэру хэтщ перинатальнэ медицинэмкІэ къэралым шрагъэкіуэкі шіэныгъэ зэхыхьэхэм.

И лэжьыгъэм щиІэ зэфІэкІпапщІэ Балъкъызым хэм къыхуагъэфэщащ КъБР-м и Правительствэм и ЩІыхь тхылъыр.

еєм ІДІМЕЩЕ МЗЭ.

Пщащэм и ехъулІэныгъэ

Сабийхэмрэ щ алэгъуалэмрэ папщіэ къызэрагъэпэ-щауэ иджы ещанэу йокіуэкі «Большая перемена» урысей-псо зэхьэзэхуэр. Налшык къалэм и лицей №2-м щеджэ Красильниковэ Ульянэ абы сом мелуан къыщихьащ.

ХЪЫДЖЭБЗЫР зэпеуэм 2020 гъэм хэтащ, къыкіэлъыкіуэ илъэсми и къару щеплъыжащ икІи мы гъэм абы текІуэныгъэр зыІэригъэхьащ.

- Мы гъэм сегугъуу зыхуэзгъэхьэзырат зэпеуэм текlуэкъызэрыщысхьынум, сыту жыпіэмэ къызгурыіуэрт апхуэдэ Іэмал иужькіэ сызэримыІэжынур. «Большая перемена» зэхьэзэхуэр зыми ещхькъым. Уи зэфІэкІыр, уи щІэныгъэр зыхуэдэм и закъуэкъым абдеж къыщыбгъэлъэгъуэфынур. Зэпеуэм ухуегъэхьэзыр гу-пым ухэту улэжьэфыным, къа-лэнхэм узэрыпэлъэщыну хэкІыпІэ къызэрыбгъуэтыну щІыкіэм. Фіыщіэ ин яхузощі си гъэсакІуэхэу Айбазовэ Тамарэрэ Шакъ Маринэрэ. Апхуэдэуи фІыуэ слъагъу си школым, си анэм, си унагъуэм хъуныгъэращ текІуэныгъэ къыщі эсхьыфар, - жеі э Ульянэ.

федеральнэ агентствэм иригъэкІуэкІ зэхьэзэхуэм и саугъэтыр ди лъахэгъу хъыджэб-

зым къихьащ езым игъэхьэзыра «Унагъуэ альбом» проектымкІэ.

Ульянэ мы гъэм экзаменхэм егугъуу зыхуигъэхьэзырын щІидзащ, щІохъуэпс журналист хъуну. Абы и мурадщ ТекІуэныгъэм и махуэм ирихьэлІзу ветеранхэм я сурэтхэм хухэха гъэлъэгъуэныгъэ къызэригъэпэщыну.

- КъэкІуэну зэманым си щІэхуейщ «Іущхэмрэ Іущыцэхэмрэ» олимпиадэм. Ар щэкlуэ-Шіалэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ гъуэм екіуэкіынущ, сыщогугъ абыи ехъулІэныгъэ гуэр щы-

зиlэну, - дыщlегъу Ульянэ. **КЪАНЩАУЭ Мэлычыпхъу**.

Телечэщанэр зэщІэблэнущ!

Щэкіуэгъуэм и 4-м щхъуэкіэплъыкіэ дахэу зэщіэблэнущ Нал-шык дэт телечэщанэр. Ар Ціыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэм и щІыхькіэ къалэдэсхэмрэ хьэщіэхэмрэ хуащі тыгъэщ. Абы чэзууэ къытридзэнущ Урысей-Федерацэм и къэрал ныпымрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым еймрэ. ІупщІу къытридзэнущ «ЦІыхубэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэмкіэ дынывохъуэхъу!», «#дызэгъусэщ» псалъэхэр.

НАЛШЫК телечэщанэм щІыналъэ телевиденэмрэ радиомрэ я лэжьыгъэм къинэмыщІауэ, бжыгъэм тет эфир телевиденэм и канал 20 къегъэлъагъуэ.

Телечэщанэр плъыфэ куэду бгъаблэ, теплъэ гуэрхэр къыщыбгъэлъагъуэ хъун папщІэ мы гъэм иращІылІащ лэжьыгъэшхуэ.

Иджы ар махуэшхуэм хуэхьэзырщ теплъэкіи купщіэкіи! ГЪУЭТ Синэ.

КъБР-м Щэнхабзэмкіэ и министерствэм, «КъБР-Медиа» къэрал кіэзонэ Іуэхущіапіэм, КъБР-м и Журналистхэм я Союзым, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодежь» газетхэм, «Литератутная Кабардино-Балкария», «Іуащхьэмахуэ», «Минги Tay», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналхэм я редакцэхэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр» телекомпанием, «КъБР-инфо» хъыбарегъащІэ агентствэм, «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм я лэжьакІуэхэр Урысейпсо къэрал телерадиокомпание федеральнэ къэрал ІуэхущІапІэм и къудамэм - «Къэбэрдей-Балъкъэр» къэрал телерадиокомпанием и унафэщ I Къэзанш Людмилэ Борис и пхъум хуогузавэ абы и дэлъху Ахъмэт Хъусен Борис и къуэр зэрылам къыхэквыу.

Налшык къалэ Географие диктант щатхащ

Республикэм Курортхэмрэ туризм хуэіухуэщіэхэмкіэ и министерствэм щекіуэкіа а Іуэхугъуэм и жэрдэмщіакіуэ хъуащ Урысей географие зэгухьэныгъэм ди щІыналъэм щиІэ «Альтаир» щІалэгъуалэ хасэр. Абы хэтащ КъБКъУ-м географиемкІэ и къудамэм и егъэджакіуэхэр, щіэныгъэліхэр, студентхэр, курыт щіэныгъэ щрагъэгъуэт іуэхущіапіэхэм щылажьэ егъэджакіуэхэр. Апхуэдэу Іуэхум къыхыхьащ географиемкІэ ябгъэдэлъ щІэныгъэр здынэсыр къэзыпщытэжыну хуейхэри.

ІУЭХУГЪУЭМ хэтащ КъБР-м щІалэгъуалэм я ІуэхухэмкІэ и министр Лу Азэмэтрэ Урысей географие зэгухьэныгъэм ди щІыналъэм щиІэ къудамэм и унафэщ Къуэжьокъуэ Мухьэмэдрэ.

Диктантым щ идзэн ипэ къихуэу «Альтаир» щІалэгъуалэ хасэм и унафэщІ Мокаев Тенджыз абы и мыхьэнэм, ар зэрекlуэкlынумрэ зэратхыну щІыкІэмрэ я гугъу ищІащ. «Географие диктантыр япэ дыдэу къыщыхалъхьар 2015 гъэрщ. Абы щыгъуэм ар щекІуэкІар Урысейм хиубыдэ щІыналъэхэращ. Ауэ, илъэситІ нэхъ дэмыкІыу, диктантым зиубгъуащ, абы хамэ къэралхэри къыхыхьэу хуежьащ. Географие диктантыр къызэрыхалъхьэрэ ябгъэдэлъ щІэныгъэр къапщытэжыну къыхыхьащ къэрали 122-м щыпсэухэр, абыхэм я бжыгъэри мелуанитым фіыуэ щхьэдэхащ. ГъэщІэгъуэнщ Географие диктантыр щІыпІэ жыжьэ кіуэ мафіэгухэми, зауэ хуэіухуэщіэхэм тегъэпсыхьа кхъухьхэми, псым есу тет, электрокъару къэзылэжьхэми, музейхэми, жыг хадэхэми, уеблэмэ хьэршми зэрыщатхар къыхэбгъэщыну», жиІащ Мокаев Тенджыз.

Апхуэдэу жылагъуэ лэжьакІуэр тепсэлъыхьащ ціыхубэм къабгъэдэкі упщіэхэр Географие диктантым хегъэубыдэныр хабзэ дахэу зэрыувами. «Мы гъэм къызэгъэпэщакІуэхэм географием ехьэлІа упщІэ гъэщІэгъуэну 532-рэ хуэдиз къа Іэрыхьащ. Щ Ізупщ Ізхэм я нэхъыщ Із дыдэм

Географиемкіз VIII дунейпсо диктантыр илъэсибл и ныбжыт, нэхъыжь дыдэр илъэс 75-рэ **иджыблагъэ щатхащ Къэбэрдей-Балъкъэ-** ирикъуат. Къыхэкla упщlэхэм географиер сурэт ирикъуат. КъыхэкІа упщІэхэм географиер сурэт щІыным, макъамэм, литературэм, усыгъэм, кином, лъэпкъ ІэщІагъэхэм ирапхырт. Арыххэуи, а зы щхьэусыгъуэ закъуэми къигъэлъэгъуащ географиер щізупщіз зиіз щізныгъэхэм ящыщу зэрыщытыр. Илъэс еянэ хъуауэ екіуэкі Географие диктантым хиубыдэ Іуэхугъуэхэм макъкІэ кърагъаджэ гъуазджэ, щэнхабзэ, жылагъуэ гъащІэм гуащіафізу хуэлажьэхэр».

Мыгъэрей Географие диктантыр ирагъэкlуэкІащ УФ-м щІыхь зиІэ и артист Аверин Максим, киноджэгуакІуэ икІи сценарист Сигал Стивен, Урысейм и цІыхубэ уэрэджыІакІуэ Валерие, «Яндекс» интернет утыкум и макъ дэІэпыкъуэгъур зей Алисэ сымэ.

Географие диктантым и тхыным дакъикъэ 45-рэ хухахащ. Ар ІыхьитІу зэхэтт, я гугъуагъ-псынщІагъкіи зэщхьэщыкіырт. Япэу къакіуэ упщіипщіыр нэхъ тыншт, ахэр нэхъыбэм зэдащІэ географие Іуэхугъуэхэм ятещІыхьат. Абы иужькІэ къызэкІэлъыкІуэ упщІэ щэщІыр нэхъ гугъут. Жэуап пэжыр умыщІэмэ, абы утепсэлъыхькІэрэ, зэпкърыпхкІэрэ уекІуэлІэфыну арат. Абы къищынэмыщІауэ, Географие диктантыр щекІуэкІ щІыпІэм и жэрдэмкіэ а щіыналъэм и щіыуэпсымрэ къэзыухъуреихь дунеймрэ ехьэлІа упщІэхэр хэбгъэувэ хъунут. Къэбэрдей-Балъкъэрым и географием ехьэлІа упщІэхэм я жэуап пэжыр къэзытам къызэгъэпэщакіуэхэм къабгъэдэкіыў тыгъэ лъапіэхэр хуагъэфэщащ.

Географие диктантым кърикІуахэр жэпуэгъуэм и 31-м щегъэжьауэ ягъэнаlуэ. Щхьэж итхамкlэ къихьа балл бжыгъэр къищІэн щхьэкІэ, диктантым хэта дэтхэнэми уней номерхэр яІэн хуейщ. Апхуэдэу географие диктантыр щатх махуэм емыхъуліахэм папщіэ Географие диктантыр абы и интернет напэкlуэцlым (dictant.rgo.ru) махуипщlкlэ илъынущ, упщІэхэм жэуап иратурэ къызэгъэпэщакІуэхэм я деж ирагъэхьыфынущ, кърикІуахэри занщі у къащі эну і эмал я і энущ.

ШУРДЫМ Динэ.

Мы махуэхэм

Щэкіуэгъуэм и 3, махуэку

◆Щэхур хъумэным и дунейпсо

◆ 1562 гъэм Къэбэрдейм и пщы уэлий Идар Темрыкъуэ и щІалэ Думэныкъуэ и гъусэу Астрахань хъаным и деж кІуащ.

◆1931 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым къратащ ВЦИК-м и щІыхь тхылъыр.

◆ 1949 гъэм къалъхуащ шэрджэс тхакіуэ, драматург, зэдзэкіакіуэ, КъШР-м гъуазджэхэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ Шыд Юрэ.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 10 - 12, жэщым градуси 6 - 8 щыхъунущ.

Щэкіуэгъуэм и 4, *мэрем*

♦Урысейм щагъэлъапІэ ЦІыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэр ◆ 1742 гъэм Черкасский Алексей (адыгэпщ) дунейм ехыжащ.

→ 1942 гъэм къалъхуащ тхыдэ щІэныгъэхэмкІэ КъБКъУ-м и профессор, КъБР-м щіэныгъэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Къэрал саугъэтым и лауреат Думэн Хьэсэн.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 12, жэщым градуси 6 - 7 щыхъунущ.

Щэк<mark>Іуэгъуэм и 5</mark>, *щэбэт*

◆ЦІыхухъухэм я дунейпсо махуэщ

+Урысейм Дзэ тІасхъэщІэхым

и махуэр щагъэлъапІэ **♦ 1867 гъэм** къалъхуащ къэрал лэжьакіуэ, полковник, 1910 - 1917 гъэхэм Налшык округым и унафэщІу щыта Къылышбий СулътІанбэч.

◆1942 гъэм къалъхуащ сурэтыщІ-график Къып Мухьэмэд.

◆1947 гъэм къалъхуащ медицинэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор, Истамбыл шыlэ Адыгэ Бзылъхугъэ Хасэм и гуащэ Шурдым Гюнсел.

◆ 1949 гъэм къалъхуащ физикоматематикэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, КъБКъУ-м и профессор Журт Арчыл.

♦ 1977 гъэм къалъхуащ УФ-м спортымкіэ щіыхь зиіэ и мастер, 2004 гъэм Афины щекІуэкіа Олимп джэгухэм жэз медалыр къыщызыхьа Тау Хьэсэнбий. Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 8 - 9, жэщым градуси 4 - 5 щыхъунущ.

Щэкіуэгъуэм и 6, тхьэмахуэ

◆Дыкъэзыухъуреихь дунейм и хъугъуэфІыгъуэхэр щекіуэкіым деж къэмыгъэсэ бэпыным и дунейпсо махуэщ

◆ 1857 гъэм къалъхуащ Уэсмэн пащтыхьыгъуэм и дзэ къулыкъущІэ, маршал, зыхъумэжыныгъэмкіэ, хамэ къэрал Іуэхухэмкіэ министру щыта Абыкъу Ахьмэдпэщэ.

+ 1936 **гъэм** къалъхуащ уэрэджы ак уэ, УФ-м щы э зи э и артист ПащІэ Ахьмэд.

◆ 1953 гъэм къалъхуащ филологие щіэныгъэхэмкіэ доктор, КъБКъУ-м профессор, ЩІДАА-м и академик Быж Зарэ.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэшх къы-

щешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 4 - 5, жэщым градус 1 - 2 щыхъунущ.

Щэкlуэгъуэм и 7. *блыщхьэ*

◆ 1917 гъэм Урысейм щекІуэкІащ Жэпуэгъуэ революцэшхуэр.

◆ 1928 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым лэжьэн щыщІидзащ Акъбащ ГЭС-м.

◆1914 гъэм къалъхуащ адыгей усакіуэ **Ехъуліэ Сэфар**.

◆ 1924 гъэм къалъхуащ усакlуэ, журналист Щоджэнціыкіу Ну-

◆1930 гъэм къалъхуащ техни-кэ щ\оныгъэхэмк\онutle доктор, КъБКъМУ-м и профессору щыта, УФ-ми КъБР-ми щІэныгъэхэмкІэ щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ Быгуэ Хьэзрэталий.

◆ 1935 гъэм къалъхуащ усакіуэ, УФ-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Къэжэр Пётр.

◆ 1938 гъэм къалъхуащ усакіуэ, журналист, жылагъуэ лэжьакіуэ Джэдгъэф Борис.

◆ 1939 гъэм къалъхуащ уэрэ-джы!ак!уэ, УФ-м щ!ыхь зи!э и артист Анзорыкъуэ Чеслав.

◆1942 гъэм къалъхуащ тхакІуэ, тхыдэдж Бейтыгъуэн Сэфар-

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык кіагъэпша-гъэу щыщытынущ. Хуабэр ма-хуэм градуси 3 - 4, жэщым градус 1 - 2 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэ**щ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

И теплъэм уемыплъу, игу илъыр зэгъащіэ.

«Урысейм и Мэкъумэшбанкым» «Своё Жильё» интернет платформэм щригъэкlуэкlащ япэ ипотекэ зэгурыlуэныгъэхэр. Абы къыщагъэсэбэпащ Къэрал Іуэхутхьэбзэхэм хыхьэ «Госключ» гуэдзэным и электроннэ ІэщІэдзыр, сыт нущ, абы и фІыгъэкІи, куэдрэ щтэмкІэ тхылъри, псэупІэр ей Жильё» платформэр адэкІи и лъэныкъуэк и нэхъ шынагъуэншэ ящІар. Апхуэдэ ипотекэ зэгурыlуэныгъэ зэщlыліэкіэр къэралым япэу къыщызэзыгъэпэщар «Урысейм и Мэкъумэшбанкырщ», Урысейм Бжыгъэхэр зи лъабжьэ зыужьыныгъэмкіэ, связымрэ цІыхубэ коммуникацэхэмкіэ и министерствэр щіы-

«УРЫСЕЙМ и Мэкъумэшбанкым» цІыхухэм унэ къащэхуным хуэгъэзауэ яхуищІэ Іуэхутхьэбзэхэр күрэ пэтми нэхъ йофіакіуэ: зэгурыіуэныгъэм и Іыхьэ нэхъыбэр электроннэу зэфІэбгъэкІыфынущ, зэманри къыдебгъэдзэфы-

Бжыгъэр зи лъабжьэ **І**УЭХУТХЬЭОЗЭХЭМ

зыпэплъа псэупІэм псынщізу щізтіысхьэфынущ. кументыр пакет куэдым дэтхэнэми къытэ фэтэрыр е унэр къызэрищэхуну Іэмалыр», - къыхигъэбанкым» розницэ продуктхэм къахэгъэхъуэнымкІэ, Іуэхутхьэбзэхэм зегъэужьынымкІэ и департаментым и унафэщ1 Волосевич Еленэ.

Япэ ипотекэ зэгурыІуэныгъэр банкым Калугэ щиІэ къудамэм шызэрашІыліауэ щытащ. ЦІыхум щІы Іыхьэ и гъусэу унэ къищэхуащ. Абы щэнкъэщэхуным теухуа зэгуры- зэфІэгъэкІыпхъэ Іуэхугъуэхэр зэнымрэ ехьэлІа Іуэхутхьэбзэ Іуэныгъэри, щІыхуэ къызэри-

нэхъ зэрыхъум и шыхьэт къэрал докъызэрыратыну Ипотекэ программэм хыхьэ лъэlури банкым и «Госключ» гуэдзэнымкіэ зэфіигъэкіащ. А хихыфынущ езым нэхъ къищ- псом къадэкіуэу, зэгурыіуэныгъэм хэтхэм «Урысейм и Мэкъумэшбанкым» и «Своё Жищащ «Урысейм и Мэкъумэш- льё» порталым зыщрагъэтхащ, «Госключ» гуэдзэныр гъэсэбэпын папщІэ.

«Урысейм и Мэкъумэшбанкым» шэщlауэ зрегъэужь бжыгъэр зи лъабжьэ и Іуэхутхьэбзэхэм. «Своё Жильё» платформэр абыхэм ящыщщ. Системэм ІэмалыщІэхэр хыдогъэхьэ. Абыхэм я фІыгъэкІэ ипотекэр къэщтэным ехьэл/ауэ щэхүнымрэ ар зыхуей хуэгъэнэхъ тынш мэхъу. «Своё

едгъэфІэкІуэнущ», - жиІащ «Урысейм и Мэкъумэшбанкым» Финанс технологиехэм зегъэужьынымкІэ и центрым и унафэщІ Батуровэ Еленэ.

«Госключ»-р юридическэ мыхьэнэ зиІэ электроннэ документхэм Іэ зэрытрадзэ гуэдзэнш. Абы пшІэншэу сертификатрэ электроннэ Іэ щІэдзрэ къущатыфынущ. Нэхъ зэпкърыхауэ технологием зыщыбгъэгъуазэ хъунущ Къэрал Іуэхутхьэбзэхэм я порталым: gosuslugi.ru/goskey.

«Своё Жильё» платформэм къызэщІеубыдэ псэупІэ къэпсори. Абы цІыхухэм къыща-

гъуэтынущ псэупіэщіэ минитым щигъурэ нэхъ пасэу яухуа, цІыху щыпсэуа унэў минрэ ныкъуэрэ. Ар пыщІащ псэупІэ къэлъыхъуэнымкІэ ЦИАН платформэм. Къищынэмыщауэ, мыбы къыщыгъэлъэгъуащ ипотекэм ехьэлlауэ «Урысейм и Мэкъумэшбанкым» иІэ Іуэхутхьэбзэ Урысей Федерацэм и мэкъу-

мэш-промышленнэ ІэнатІэм епха ІуэхущІапІэхэм кредитфинанс Іуэхутхьэбзэ яхуэщІэным и лэжьыгъэр теухуащ «Урысейм и Мэкъумэшбанк» Ар къызэрагъэпэ-АО-м. щащ 2000 гъэм икІи нобэ къалъытэ АПК-м и кредитор нэхъыщхьэу. «Урысейм и Мэкъумэшбанкыр» ди къэралым щылажьэхэм ящыщу нэхъ лъэшхэм, зи Іуэхухэр зэпіэзэрытхэм, мылъку хъарзыни зыбгъэдэлъхэм хабжэ.

КЪЭХЪУН Бэч.

• Фэеплъ

Лъэпкъ узэщІакІуэ

УФ-м, КъБР-м щізныгъэмкіз щіыхь зиіз я лэжьакіуэ, тхыдэ щізныгъэхэмкіз доктор Думэн Хьэсэн Мухътар и къуэр ди республикэм, лъэпкъ щізныгъэм я зыужьыныгъэм, ехъулізныгъэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщіа еджагъэшхуэш. Думэным и щізныгъэ-къэхутэныгъз зэфізкіхэр инщ икіи купщіафізш. Абыхэм ягъуэтащ яхуэфащэ жылагъуэ, къэрал гулъытэ. Думэн Хьэсэн къыхуагъзфэщащ КъБР-м и Правительствэм, Щізныгъэхэмкіз Урысей Академием и Президиумым къабгъэдэкі щіыхь, фіыщіз тхылъхэр, къыфіащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щізныгъэмкіз щіыхь зиіз и лэжьакіуэ» цізр, КъБР-м и Къэрал саугъэтыр къратащ. 2003 гъэм Хьэсэн къыхуагъэфэщащ «Урысей Федерацэм щізныгъэмкіз щіыхь зиіз и лэжьакіуэ» ціз лъагэр. Этнолог лъэщыр, тхыдэдж ізкіуэлъакіуэр, къэрал, жылагъуэ лэжьакіуэ цізрыіуэр псэужамэ, мы махуэхэм илъэс 80 ирикъунут.

ДУМЭН Хьэсэн Дзэлыкъуэ куейм хыхьэ Каменномост къуажэм къыщалъхуащ 1942 гъэм и щэкІуэгъуэ мазэм. Курыт школ нэужьым ар щеджащ КъБКъУ-м тхыдэмкІэ и факультетым. Студент илъэсхэр жыджэру, купщафару ири-хьэкащ Хьэсэн. Щаныгъэ-къэхутэныгъэ Іуэхухэм зэрыдахьэхым хуэдэу, ар я жэрдэмщ ак Іуэт икІи я къызэгъэпэщакІуэт жылагъуэ Іуэхухэм, студент щІалэгъуалэр Іуэхушхуэхэм къыхузэщІигъэуІуэу. Еджэныр ехъулІэныгъэкІэ зэфІихри, 1967 гъэм Думэныр ягъэкІуащ ВЛКСМ-м и обкомым школ ІуэхухэмкІэ и къудамэм и инструктору. Зы илъэс нэхъ дэмыкіыу ар ирагъэблэгъащ Къэбэрдей-Балъкъэр щІэныгъэкъэхутакІуэ институтым (иджы КъБГКъИ) этнографиемрэ тхыдэмкіэ и къудамэм и щіэныгъэ лэжьакіуэ нэхъыщізу. Зэфіэкі лъагэхэр къыкъуэкІынкІэ узыщыгугъ хъуну гу зылъата щіалэщіэр институтым и унафэщіхэм я чэнджэщкіэ щіэтіысхьащ СССР-м ЩіэныгъэхэмкІэ и Академием ЭтнографиемкІэ и институтым (иджыпсту РАН-м Этнологиемрэ антропологиемкІэ и институтщ) и аспирантурэм. Къэхутэныгъэ зэфlихахэр зэхуихьэсыжу ахэр зы лэжьыгъэ купщlафlэу щиубзыхужым, Думэным и щlэныгъэ унафэщlу щытащ кавказыдж цІэрыІуэ, ди къэралми дуней псоми къыщаціыху, тхыдэ щіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор Гарданов Валентин. Аращ 1961 -1985 гъэхэм СССР-м ЩІэныгъэхэмкІэ и Академием Этнографиемкіэ и институтым Кавказым щыпсэу лъэпкъхэмкІэ и къудамэм и пашэу щытар.

А еджагъэшхуэр и унэтlакlуэу Хьэсэн 1972 гъэм ирихьэлlэу игъэхьэзырауэ щытащ и кандидат диссертацэр, «Обычное имущественное право кабардинцев (вторая половина XIX - начало XX вв.)» зи фlэщыгъэр. Ар ехъулlэныгъэкlэ пхигъэкlащ Думэным. Тхыдэ щlэныгъэхэмкlэ кандидат хъуа адыгэ щlалэм щалъхуа щlыналъэм къигъэзэжащ икlи и лэжьыгъэм щыпищащ зыlута институтым, ауэ иджы щlэныгъэ лэжьакlуэ нэхъыжьу.

Кавказ Ищхъэрэм щыпсэу лъэпкъ нэхъ инхэм ящыщ адыгэхэм ди къекlуэкlыкlар, псэукlар, хабзэр, щэнхабзэхэр куууэ щызэпкърыха лэжьыгъэшхуэхэм халъытэ 1992 гъэм Думэным утыку кърихьа и щіэныгъэ лэжьыгъэщіэр. Зи гугъу сщіыр дунейм пщіэшхуэ щызыгъуэта и доктор диссертацэрщ. «Социальная структура кабардинцев в нормах адата. Первая половина XIX в.» - арат зэреджэр а

къэхутэныгъэ иным. Ар щигъэхьэзырым Думэным и щіэныгъэ чэнджэщэгъуу щытащ пасэрей жылагъуэ зэхэтыкіэхэм я тхыдэмкіэ іэщіагъэлі ціэрыіуэ, тхыдэ щіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор Першиц Абрам. Абы къыдэкіуэу Думэным а зэманым зэфіихащ тхыдэмкіэ, этнографием, іуэрыіуатэм, нэгъуэщі щіэныгъэ унэтіыныгъэхэм епха къэхутэныгъэ купщіафіэхэр.

Еджагъэшхуэм и къалэмыпэм къыпыкlа дэтхэнэ щlэныгъэ лэжьыгъэри гъэхьэзыра хъуащ академическэ мардэ иlэу. Апхуэдэхэщ, къапщтэмэ, абы и щlэныгъэ лэжьыгъэхэу зи гугъу тщlыхэри, нэгъуэщlхэри. Жыпlэнурамэ, а къэхутэныгъэхэм ящыщ дэтхэнэми жылагъуэм мыхьэнэшхуэ щигъуэтауэ щытащ. Ахэр ноби я гъуэгугъэлъагъуэщ къэхутэныгъэм дихьэх щlэныгъэлl куэдым. Апхуэдэ лэжьыгъэу псори зэхэту 200-м щlигъу и къалэмыпэм къыпыкlащ Думэным.

Къипсэуа илъэсхэм къриубыдэу Думэн Хьэсэн пэрытащ жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ ІзнатІэ куэдым. 1993 гъэм къыщыщІэдзауэ 1997 гъэ пщІондэ ар щытащ КъБР-м Лъэпкъ ІуэхухэмкІэ и къэрал комитетым и пашэу. 1994 гъэм Хьэсэн пщІэ хуащІу хахащ ЩІэныгъэхэмкІэ Дунейпсо Адыгэ Академием и академикыу. ИужькІэ, 1996 гъэм ар хъуащ ЩІэныгъэмрэ гъуазджэхэмкІэ Петровскэ академием и действительнэ член.

1997 - 2007 гъэхэм Думэныр и унафэщіу щытащ Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкіэ и щіэныгъэ институтым. А лъэхъэнэм институтым лэжьыгъэшхуэ щекіуэкіащ Кавказ Ищхъэрэм щыпсэу лъэпкъхэм я тхыдэхэр, хабзэхэр убзыхужынымкіэ, абыхэм я лъэпкъ нэщэнэхэр, щэнхабзэхэр хъумэнымкіэ, экономикэр, политикэр джынымкіэ. А къулыкъум пэрыту абы ирихъэкіащ КъБР-м и Президентым Лъэпкъ зэхущытыкіэхэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэнымкіэ и чэнджэщэгъу Іэнатіэри.

Зи гугъу тщахэм нэмыща, Думэн Хьэсэн къызыхуэтыншэу зэрихьащ нэгъуэща къэрал, жылагъуэ къулыкъухэри. Сыт хуэдэ Ізнатіз пэрымытами, Хьэсэн дапщэщи далъагъурт цахугъэрэ гъэсэныгъэ ектурэ, щаныгъэ куурэ гупсысэ шэщарэ.

1999 гъэм Думэн Хьэсэн хахащ Урысей Федерацэм и этнографхэмрэ антропологхэмрэ я зэгухьэныгъэм и президенту. Абы и нэlэм щlэту къызэрагъэпэщащ икlи ирагъэкlуэкlащ Этнографхэмрэ антропологхэмрэ я IV дунейпсо конгрессу 2001 гъэм Налшык щызэхашауэ щытар.

ЩІэныгъэлІ щэджащэр нобэ къытхэмытыжми, лъэпкъым къытхуэнащ абы иригъэкІуэкІа къэхутэныгъэхэр зи лъабжьэ щІэныгъэ лэжьыгъэ инхэр.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Урысыбзэр хамэбзэ хьэмэ анэдэлъхубзэ?

ЦІыху куэд игъэп ейтеящ Урысыбзэр джынымкіэ институтым и ректор Трухановская Наталье иджыблагъэ ищіа жэрдэмым. Урысейм и щіыналъэ щхьэхуэхэм урысыбзэр хамэ къэралыбзэ хуэдэу щрагъэджмэ, мынэхъыфіу

піэрэ, жеіэри щіоупщіэ щіэныгъэрылажьэр. Абы и Іуэху еплъыкіэр къыщиіуэтащ жэпуэгъуэм и 20-м «Щэнхабзэ щіэинхэмрэ бзэ зэмыліэужьыгъуэхэмрэ хъумэн» къыхуеджэныгъэм щіэту Къэрал Думэм Лъэпкъ Іуэхухэмкіэ и комитетым щекіуэкіа стіол хъурейм.

ТРУХАНОВСКАЯ Наталье жиlам емыгупсыс щlыкlэ, абы и псалъэхэм цlыху куэд пхъашэу пэджэжащ. Ректорым зи гугъу ищl lyэхум и лъабжьэр куущ, шэч хэмылъу. Урысыбзэр зэрианэдэлъхубзэр ищlэжу зыдж урыс унагъуэм къыхэкlа сабиймрэ ар зимыанэдэлъхубзэ нэгъуэщl лъэпкъым щыщымрэ я зэфlэкlыр зэрызэхуэмыдэрщ Наталье щlэныгъэлlхэм гу лъаригъэтэну зыхуейр. Урысхэми мыурысхэми бзэр щадж дерсхэр зэхуэдэу яфlэзэшыгъуэщ, Наталье зэрыжиlэмкlэ. Урысыбзэр зэрыбгъэдалъхьэ lэмалхэм сабийхэм ар нэсу къахуэгъэщхьэпэн ящlыркъым. Зэхъуэкlыныгъэр методикэм деж къыщежьэн хуейуэ къельытэ Трухановскэм. Іэмалхэм язу, урысыбзэр зимыанэдэлъхубзэхэм ар хамэ къэралыбзэ хуэдэу ябгъэдэлъхьэныр фlэигъуэщ.

«Урысыбзэр зэрадж методикэр нахуэу убзыхун хуейщ, - жеlэ Наталье. - «Урысыбзэр - анэдэлъхубзэу» жыхуаlэ егъэджэкlэ Іэмалымрэ «урысыбзэр - къэралыбзэу» жыхуаlэмрэ зэхэзэрыхын хуейкъым. Бзэр зэхуэдэу щамыщlэкlэ, зэрегъэджэн хуейри методикэ зэмыщхькlэщ. Бгъэдыхьэкlэхэр зыхуэфащэм хуэгъэпсауэ зэрыщымытым къыхэкlыу, сабийхэм бзэр нэгъэсауэ яхуэгъэшэрыуэн хуэдэу зрагъэщlэфыркъым. Языныкъуэхэм деж, уеблэмэ хамэ къэралхэм къикlа студентхэм урысыбзэр нэхъыфlу ящlэу къыщlокl ди республикэхэм къикlахэм нэхърэ. Зэрыгурыlуэгъуэщи, бзэр нэхъыфlу зыгъэшэрыуэм лэжьапlи нэхъ тыншу къигъуэтыфынущ».

СНГ-м хыхьэ къэралхэм урысыбзэр хамэбзэ хуэдэущ зэрыщызрагъащ!эр. А методикэр лъэпкъ республикэхэм къыщыбгъэсэбэп хъуну же!э Трухановскэм. Іэщ!агъэл!хэм я Іуэху еплъык!эр хуэмурэ утыку кърахьэ. Арыншэуи хъунукъым, зэхъуэк!ыныгъэ щхьэпэ гуэрым гъуэгу игъуэтын папщ!э.

- Зэрадж Іэмалхэр зэтехуэркъым жаlэурэ, урысыбзэм и пщІэм кlэрагъэхуну хуейуэ аращ, - мэшхыдэ зыр.

- Конституцэм йобгъэрыкІуэ Трухановскэр, - деІыгъ абы и Іуэху еплъыкІэр къыкІэлъыкІуэм.

- Урысей Федерацэм и щІыналъэ псоми урысыбзэм зэхуэдэ увыпІэ щиІыгъын хуейщ! - жиІэн егъуэт ещанэми.

- Сэ слъэкlамэ, щІыналъэм и бзэм, и литературэм, и лъэпкъ тхыдэм теухуа дерсхэр езыхэм я бзэкlэ факультатив хуэдэу езгъэджынт. Урысыбзэри, литературэри, Урысейм и тхыдэри Іэмал имыlэу урысыбзэщ яджын зэрыхуейр, - ари зы бгъэдыхьэкlэ. - УФ-м и щІыналъэ псоми урысыбзэр япэ щитын хуейщ, лъэпкъ

- УФ-м и щІыналъэ псоми урысыбзэр япэ щитын хуейщ, лъэпкъ анэдэлъхубзэхэр факультатив хуэдэу ирырадж, езыхэм я гукъыдэжкІэ. Урысыбзэр еджапІэ нэхъыщхьэ зэрыщІэтІысхьэнум, армэм дэкІын зэрыхуейм епха Іуэхущ, - зрегъэубгъу и гупсысэм иджыри зым.

- Уэ къыбгурымыlуэращи, - зыхуегъазэ нэхъ пхъашэжу Трухановскэм гуащlэ гуэрым, - къэралым сабийхэр Іэмал хэхахэмкlэ зэрипхын хуейщ. Урысыбзэр абыхэм язщ.

- Мыбы зи гугъу ищіыр бзэр зэрырагъэдж методикэращ, урысыбзэм и увыпіэракъым, - къызэщіекъуэж ректорым и гупсысэр нэхъ куууэ Іуэхум хэплъэ Іэщіагъэліым. - Гурыіуэгъуэкъэ Калугэ щыщ урыс унагъуэм къыщалъхуа сабийм ар, псалъэм папщіэ, къуажэ пхыдзам щыщ авар ціыкіум нэхърэ нэхъ тыншу зэриджыр?

Политикэ и лъэныкъуэкlэ укъеплъмэ, Трухановскэм къыхилъхьэ жэрдэмым лъэпкъ республикэхэм щыщ сабийхэм урысыбзэр яlэпигъэхун мурад иlэ хуэдэу къыпщегъэхъу. Гупыжыр зэдауэм хуэзышариаращ, ректорым и псалъэхэм тэмакъкlэщlу пэджэжхэр мымащlэу. Ауэ Трухановскэм зи гугъу ищl лъэпощхьэпор игъащlэ лъандэри зыхащlэ лъэпкъ республикэхэм щыщ сабийхэм. Урысым урысыбзэр «анэдэлъхубзэр зэрадж» Іэмалкlэ едж. Китайм е нэмыцэм ар зэриджыр «хамэбзэр зэрадж» Іэмалкlэ едж. Китайм е нэмыцэм ар зэриджыр «хамэбзэр зэрадж» Іэмалкlэщ. Хамэбзэр зэрыхамэбзэр гурыlуэгъуэу щыбджым деж, абы и тегъэщlапlэ псори щхьэхуэу, нэгъэсауэ, зэпкърыхауэ къыббгъэдалъхьэ. А тlуми бзэ бгъэдэлъхьэкlэ Іэмал зырыз яlэщ. Ауэ щыхукlэ, ингушри, шэшэнри, адыгэри, осетинри а тlуми хиубыдэркъым. Мыурыс лъэпкъхэм къыхэкlахэм урысыбзэр зэраджыр «етlуанэ анэдэлъхубзэм хуэдэущ». Къэралыбзэм дызэрыхапlыкlым щхьэкlэ, тщlэи хуэдэу, урысым ещхьу зэрыдмыщlэри гурыlуэгъуэу. Апхуэдэу щытми, щапхъэм и хьэтыркlэ, Воронеж щыщ еджакlуэми Мэхъэчкъалэ щыщми пасэрей урысыбзэжькlэ тха, «Пщы Игорь и дзэм теухуа уэрэдыжыыр» («Слово о полку Игореве») зэтехуэу яджын хуейщ. «Пъэпкъ школ», «къалэ школ» жаlэу зэхадз защlми, къэпщытэныгъэхэм зэрагъэхьышхуэ щыlэкъым.

Зэрынэрылъагъущи, урысыбзэри нэхъыфу дигъащіэркъым адыгэбзэкіэ дызэрымыпсалъэм. Школым екіуаліэ сабийм урысыбзэр щіэныгъэбзэ хуэхъун хуэдэу къэзыгъэщхьэпэфыр «урыс садик» кіуахэращ. Зытригъащіэхэр нэгъуэщі щапхъэу щытми, Трухановскэм къиіэтар мыхьэнэ зиіэ іуэхущ, кіуэкіэ узыншэ игъуэтмэ, лъэпкъ щхьэхуэхэм ящыщ сабийхэм фіы гуэр къахуздихыну. Ректорым, дауи, абыхэм урысыбзэ евмыгъащіэ жиіэркъым. Нэхъыфіу, нэхъ ирикъуу мы къалэныр дывгъэгъэзащіэ жиізу аркъудейщ.

ЧЭРИМ Марианнэ.

гей, Къэрэшей-Шэрджэс республикэхэм къэралыгъуэ зэрагъуэтрэ илъэси 100 зэрырикъум и щІыхькіэ, УФ-м и къалащхьэм щекіуэкіа гуфіэгъуэ дауэдапщэхэм ящыщщ «Адыгэ кином и тхьэмахуэр». Ар къыщызэlуахащ Москва дэт «ТекІуэныгъэм и музейм». Зэхыхьэр хуабжьу щхьэпэт, сыту жыпіэмэ, адыгэ щэнхабээм иужьрей илъэсхэм игъуэт зыужьыныгъэм щыхьэт нахуэ хуохъу адыгэ фильмхэр

зэрытрахыр. ТхьэмахуэкІэ ди

къэралым и щыхьэрым ща-

гъэлъэгъуащ документальнэ,

художественнэ, щІэныгъэ, тхы-

дэ фильму 8.

Къэбэрдей-Балъкъэр, Ады-

КИНОМ и тхьэмахуэр къыщызэІуахым хэтащ экономикэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор, Москва дэс адыгэхэм я нэхъыжьхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ Агъырбэ Юрий, продюссер, режиссер, сценарист, «Черкесия фильм» киностудием и унафэщІ, Урысейм и кинематографистхэм я зэгухьэныгъэм и къудамэу Адыгейм щылажьэм и Іэтащхьэ Нэгъаплъэ Аскэрбий, Адыгэ Республикэм щІыхь зиІэ и журналист, телевиденэм и лэжьакіуэ ціэрыіуэ Тіэш Светланэ, къалащхьэм щыпсэу, щылажьэ, щеджэ ди лъэпкъэгъухэр, Москва щыпсэухэмрэ и хьэщ эхэмрэ.

ЗэlущІэр къыщызэlуахым Нэгъаплъэ Аскэрбий жиlащ адыгэ режиссерхэм я ІэдакъэщІэкІхэр Москва зэрыщагъэлъагъуэм мыхьэнэшхуэ зэриlэр. «Мы фильмхэм еплъ дэтхэнэ зыми адыгэ лъахэр нэхъ гъунэгъуу къицІыхуну, ди хабзэ, ди псэукіэ, ди зэхэтыкіэ къищіэну Іэмал иіэщ. Урысей къэралыгъуэр зэфізувэным и къежьапІзу щытахэм ящыщщ адыгэ лъэпкъыр. Си гугъэщ сыт хуэдэ лъэпкъ къыхэкІари фіэгъэщіэгъуэну еплъыну. Къищынэмыщауэ, абыхэм я фІагъыр зэрылъагэр жысІэфынущ. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, сэ кинохэм я фестиваль куэдым сыхэтащ, лъэпкъ, къэрал, щІыналъэ, къалэ куэдым щытраха фильмхэм сеплъащ. Адыгэм зэрытрихам щхьэкІэ жысІэркъым, атІэ зэзгъэпщэн куэд слъэгъуащи, ди лэжьыгъэхэм лъабжьэ

Адыгэ фильмхэр Москва щагъэлъагъцэ

быдэ зэраІэр, ахэр сыт хуэдэ утыипхьэ хъуну зэрыщытыр, купщІэ яІэу зэрытрахыфыр къыхэзгъэщынущ. ЩІыналъэ жыпхъэхэр къапщтэмэ, ди фильмхэр япэ итхэм ящыщу жыпІэ хъунущ.

Пэжщ, художественнэ фильмхэм дяпэкіэ нэхъ делэжьын, зедгъэужьын хуейщ. Ауэ апхуэдэхэм иужь ихьэ режиссер щалэхэм ябгъэдэлъ зэчиймрэ зэфІэкІымрэ тепщІыхьмэ, абыкІи иужь дыкъинэнукъым зэман гъунэгъум. Къыхэбгъэщыну урикъунщ ди лъэпкъэгъу Даур Хъусен иджыблагъэ триха пщы Марыхъу теухуа фильмыр. Апхуэдэхэр щыплъагъукІэ адыгэ кинематографием къэкlуэну дахэ зэриlэр уи фІэщ мэхъу!»

Агъырбэ Юрий къыхигъэщащ адыгэ зэрыс республикищым я илъэси 100-р дахэу зэрагъэлъэпіар, и хэку ціыкіум и ехъулІэныгъэхэми хэкушхуэм и Іуэху зэрыдэкіми зэрыщыгуфіыкіыр, зэрыригушхуэр. Адыгэ щэнхабзэм и зыужьыныгъэм зи гуащІэ хэзылъхьэ дэтхэнэ зыми и зэфІэкІыр нэхъыбэ хъуну, ди лъэпкъ гъуазджэм нэхъри зиІэтыну хъуэхъуащ. Москва щагъэлъагъуэ фильмхэм еплъ дэтхэнэ зыми и щхьэр лъагэу зэрилъагъужынур, зи хэку ціыкіум пэіэщіэхэмрэ хэхэс гъащіэр зи натіэ хъуахэмрэ я дежкІэ лъэпкъ

фильмхэм уасэ зэрамы эр жи-Іащ нэхъыжьым.

Дэ ди республикэр цІыкІу щхьэкlэ, уардэщ, - къыхигъэбел-джылыкlащ Тlэш Светланэ. - Ди къэралышхуэм и зы плІанэпэ цІыкІуу арами, абы щыпсэу дэ дыхущіокъу ди псэукіэм, ди щэнхабээ щІэинхэм, адыгэм и хъугъуэфІыгъуэхэм ятеухуа кино тетхыну, нэхъыбэм закъедгъэцІы-Москва щагъэлъэгъуэну фильмхэм яхэтщ зи илъэси 100-р мы гъэм зыгъэлъапІэ Адыгейм, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ режиссерхэм я лэжьыгъэхэр. Сэ сыхуейт ди щІалэгъуалэр абыхэм еплъу я лъэпкъ зэхэщІыкІым нэхъри зиужьыну, нэгъуэщІ лъэпкъхэр еплъу дыкъацІыхуну, Урысеишхуэм и ипщэ щІыналъэр фІыуэ зылъагъу туристхэр дихьэхыу нытхуеблэгъэну. Си щхьэкіэ сыщогуфіыкі ди щыіэкіэпсэукІэр къэзыгъэлъагъуэ документальнэ фильмхэм нэмыщі, художественнэ фильмхэр ди лэжьэгъухэм трах зэрыхъуам. Къапщтэмэ, кинор тхыдэщ, ар шэч къызытумыхьэжынщ, ауэ кинор къэкlуэнум ухуэзышэ лъагъузуи къысщохъу, псом хуз-мыдэу щlалэгъуалэм я дежкlэ. КъыдэкІуэтей щі эблэм ди блэкІар ящІэн, ди нобэрей ліыхъужьхэр яцІыхун, ди зыужьыныгъэм хуэпэбгъэн щхьэкІэ лэжьыгъэш-

Театр цІэрыІуэм

хуэщ гъуазджэр, кинор. Япэ махуэм фильмит ягъэлъэгъуащ - Нэгъаплъэ Аскэрбий и «Адыгэ хабзэмрэ» ЕмкІуж Андзор и «Невиновен»-мрэ. КъыкІэлъыкІуэ махуэхэм Москва дэт Кином и центральнэ унэм щагъэлъэгъуащ ««Адыгэхэм я гъуазджэ дунейр», ТІэш Светланэ триха документальнэ фильмыр, Даур Хъусен и «Пщы Марыхъу» художественнэ фильмыр, Хъыжърокъуэ Сулътlан и «По небу босиком» фильмыр, Нэгъаплъэ Аскэрбий и лэжьыгъэ цІэрыІуэхэр. ЦІыхухэм хуабжьу ягу дыхьащ иджыблагъэ зи премьерэр екlуэкlа «Пщы Марыхъур». Абы къыщыгъэлъэгъуащ натыхъуеипщым и лІыгъэмрэ и гъащіэ гъуэгуанэмрэ. ЛіэщіыгъуитІкІэ узэІэбэкІыжмэ, лІыгъэр, хахуагъэр, щІыхьыр, лІыхъужьыгъэр щытепщэу щыщыта зэманым укъыщегъэхутэ фильмым. Сыту дахэт адыгэ хабзэмрэ нэмысымрэ, лъэпкъ хъугъуэшыфэлІыфэмрэ фІыгъуэмрэ щызэрахьа лъэхъэнэр, сыту урипагэрэ экраным щыплъагъу уи лъэпкъэгъу ліыхъужьхэм жаіэхэмрэ я хьэл-щэнхэмрэ.

Фильмыр адыгэбзэкІэ зэрытрахам уигу химыгъэхъуэнкІэ Іэмал иІэкъым. Апхуэдэуй и фІагъхэм ящыщщ адыгэбзэм и диалект зыбжанэ къызэрыщы ур. Ди анэдэлъхубзэкІэ псалъэ щІалэхэм фильмым и кІыхьагъкІэ Іущагъ куэд жаlэ, хабзэм щыщ Іыхьэхэри ягъэлъагъуэ.

Режиссерым къехъуліащ XIX ліэщіыгъуэм Адыгэ хэкум иіа теплъэмрэ адыгэхэм я шыфэлІыфэмрэ къигъэлъэгъуэжын. «Захуэр Тхьэм къехъумэ» - аращ фильмым гупсысэ нэхъыщхьэу щыпхышар. ЗэпІэзэрыту, пщІэ къыпхуащІу, пщІам уримыукІытэжрэ уи бынхэр умыгъэукІытэу упсэуныр - аращ кином укъызыхуриджэр.

Илъэсищ лъандэрэ цІыхубэр зытепсэлъыхьхэм ящыщу Кином и тхьэмахуэм хэта «Невиновен» фильмым къытрагъэзэжурэ

еплъыр куэдщ, москвадэсхэми иджы экранышхуэкІэ ялъагъуну Іэмал яІащ ар. Адыгэ къуажэм, хьэблэм, пщіантіэм, унэм деж щегъэжьауэ а жылэм дэлъ хабзэмрэ щекіуэкі адыгэ гъащіэмрэ къыщыгъэлъэгъуащ фильмым. Ауэ щыхъукІи, дунейпсо мыхьэнэ зиІэ Іуэхугъуэщ лъабжьэ хуэхъуар, цІыху куэд зыгъэпІейтей къэхъукъащІэщ зыхуэгъэпсар. АР-м гъуазджэхэмкіэ щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ Емкіуж Андзор зэрыжиІэмкІэ, цІыху зэхэгъэж, лъэпкъ зэныкъуэкъу, щІалэгъуалэ зэпэщІзувэныгъэ щыІэн хуейкъым. ЦІыху гъащІэр зыщ зэрыхъур, ар зым адрейм Іихыныр къезэгъыркъым. ЗэгурыІуэрщ, шыІэныгъэрщ, мамырыгъэрщ мы дущызыгъэІэри зэтезыІыгъэри. Мис ахэращ режиссерым цІыхубэр къызыхуриджэ гупсысэ нэхъыщхьэр.

Адыгэм и гъуазджэ дунейм нобэ и э щытык эр зи Гэпэ эсагъкІэ Кавказ Ищхъэрэм и мызакъуэу, къэрал псом щыцІэры-Іуэ цІыхуитхум - Еутых Іэсият, Сэралъп Мадинэ, Сэт Сафиет, ГъукІэ Замудин, Мэзло Руслан - я ІэщІагъэмкІэ дахэу къигъэлъэгъуэфащ ТІэш Светланэ. Гъуазджэм и лэжьакіуэ ціэрыіуэхэр я ІэщІагъэм хуэІэзэ къудейкъым, атІэ хуабжьу гъэщІэгъуэну топсэлъыхь адыгэхэм ижь-ижьыж лъандэрэ къадекіуэкі іэщіагъэхэр къызэрежьам, абыхэм зэрызаужьам, цІыхухэм нобэми къызэрагъэсэбэпымрэлъэпкъыр бей зэрищІымрэ.

Арджэн зэраджым, макъамэ Іэмэпсымэхэр зэращІым, дыщэидэм, адыгэ фащэр зэрадым, гъущіым хьэпшып зэмылізужьыгъуэхэр къызэрыхащІыкІым теухуауэ жаlэхэри къагъэлъагъуэри хуабжьу удэзыхьэхщ. куэд къыдекіуэкірэт Іущагъ адыгэм, сыту Іэмал куэд иІэт и гъащіэр тынш, дахэ, екіу ирищіыну. А псори зэгъэкІуауэ къыхощ Адыгэхэм я гъуазджэ дунейр» фильмым.

Мис апхуэдэу щІэщыгъуэ, гухэхъуэ, телъыджэ куэд щыплъагъу фильмхэр тхьэмахуэкІэ Москва

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ, Адыгэ Республикэм щІыхь зиіэ и журналист.

Иджыблагъэ Налшык щыхьэщІащ «Современник» театр цІэрыІуэм и артистхэр. Къэбэрдей-Балъкъэрыр илъэси 100 зэрырикъум и щіыхькіэ ар къызэригъэпэщащ УФ-м Щэнхабзэмкіэ и министерствэм. Зэуэ къыхэгъэщыпхъэщ ди щІыналъэм щыпсэу куэд абы зэрыщыгуфіыкіар.

АБЫХЭМ ди деж щагъэлъэгъуащ Шоу Бернард и «Пигмалион» пьесэм къытращІыкІа спектаклыр. Зыгъэувар Волчек Галинэщ.

Спектаклыр ягъэлъэгъуэн ипэ къызэрагъэпэща пресс-конференцым хэтащ Москва къалэ дэт «Современник» театрым и унафэщІым и къуэдзэ Барановэ Татьянэ, Урысейм и цІыхубэ артист Маковецкий Сергей, Урысейм щІыхь зиІэ и артисткэ Бабенкэ Алёнэ, «Современник» театрым и артисткэ Хазовэ Маринэ сымэ.

КъБР-м шэнхабзэмкІэ и министрым и къуэдзэ **Карчаевэ Іэминат** жиlащ мы Іуэхум театрыр фіыуэ зылъагъухэм я дежкІэ мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

Фокlадэм и кlэхэм, Къэбэрдей-Балъ-къэрым щэнхабзэмкlэ и махуэхэр Москва щыщекІуэкІам, «Современник» театрым и утыкум ди театрищми спектакль гъэщІэгъуэнхэр щагъэлъэгъуащ. Театреплъхэр гуапэу къапэджэжащ абыхэм. Шэч

хэмылъу, фІыгъуэшхуэщ театр цІэрыІуэм и лэжьыгъэ ди унэ дисыжу ди нэгу зэрыщІэкІыр, - жиІащ Карчаевэм.

Барановэ Татьянэ къыщыпсалъэм къыхигъэщащ мы зэlущlэр «Современник»мрэ ди театрхэмрэ я зэныбжьэгъугъэм, ахэр зэдэлэжьэным къежьапІэ хуэхъуну зэрыщыгугъыр.

Маковецкий Сергей иджы япэу Налшык къэкІуауэ арат. Абы журналистхэм яжри-Іэжащ режиссёр Волчек Галинэ 2004 гъэм мы спектаклым щигъэджэгуну иригъэблэгъауэ зэрыщытар. Зэман кІэщіым къриубыдэу абы зригъэщіат жиіэн хуейр, ар мащІэтэкъым, напэкІуэцІ 90 хъурт. Дауи, гугъут артист цІэрыІуэ Гафт Валентин игъэзащІзу щыта ролым зеппщытыну. Ауэ пэлъэщащ, езым зэрыжиІэщи, «Пигмалион»-р езым нэхъыфІу илъагъу спектаклхэм ящыщ хъуащ. Илъэсибл дэкІа иужьщ спектаклым Бабенкэ

Алёнэ къыщыхыхьар (Яковлевэ Еленэ и піэкіэ).

Бабенкэ Алёни иджы япэу ди деж къеблэгъауэ арат. Ауэ нэхъапэкІэ ди къалэм теухуа хъыбар куэд зэхихат. КъызэрыщІэкІамкІэ, Алёнэ и нысэр (и къуэм и щхьэгъусэр) къыщалъхуар ди щІыналъэ-

- Налшык сыкъыщыкІуа япэ махуэ дыдэм бгы, уэс, дыгъэпс дуней гуэрым сепщІыхьащ, - жеІэ къыкІэлъыкІуэу псалъэ зрата Хазовэ Маринэ. - ПщІыхьэпіэм апхуэдизкіэ сфіэфіу сыхэтащи, шэч къытесхьэркъым фІым зэрыхуэслъэгъуар. Щіыналъэм и дахагъыр схуэІуэтэщІыркъым, хьэуаращи, зыщумыгъэнщІу къабзэщ. Кхъухьлъатэм сыкъызэрибэкъукІыу абы гу лъыстащ. Апхуэдэ дунейм щыпсэу фэ егъэлеяуэ узыншагъэшхуэрэ къарурэ фиІэн хуейуэ къысшохъу.

ПщыхьэщхьитІкІэ зыкъагъэлъэгъуащ «Современник» театрым и артистхэм, да-уи, абыхэм театреплъхэр ятхьэкъуат. Абы и щыхьэтт Іэгуауэ мыухыжхэр. КъыжыІап-хъэщ пщыхьэщхьитІми пэшым цІыхур щіэзу къызэрекіуэліар.

ГушыІэ спектаклым лъабжьэ хуэхъуа хъыбарым куэд щыгъуазэми, зыгъэзащіэхэм я фіыгъэкіэ щіэщыгъуэ хъуат. Зэманым жьы, фагъуэ дэмыхъу спектаклым гупсысэрэ псэлъафэу къыхэпхынур мащІэкъым.

1995 гъэм ягъэувауэ щыта «Пигмалион» спектаклыр нобэми театрым зэпыу имы Ізу щагъэлъагъуэхэм ящыщщ. Лыхъужь нэхъыщхьэхэм я ролхэр ягъэзэщащ Урысейм и цыхубэ артист Маковецкий Сергейрэ Урысейм и цІыхубэ артисткэ Бабенкэ Алёнэрэ. Кинохэм куэдрэ щытлъагъу артистхэр спектаклым щыджэгуу еплъыну щІэхъуэпсхэр мащІэтэкъым. Ар зыхащіэм хуэдэу, езы артистхэри я зэфіэкі еблэжакъым.

Театр цІэрыІуэр щежьэжым, КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Къумахуэ Мухьэдин фіыщіэ псалъэкіэ захуигъазэри. дяпэкІи зэрыщІэну, зэдэлэжьэну зэрыщыгугъыр дыщ игъужащ.

> ЩОМАХУЭ Залинэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

• Хъыбарым и тхыдэ

Іарытххар мафіам исыркъым

мафІэм жаіэ. Псалъэр зытежыпіыхьым елъытауэ, купщІэшхуэ хэлъщ, куууэ узыгъэгупсысэщ. Лъэпкъым къыпэщылъыр щимыщІэм деж блэкІам хуеплъэкІыжу. абы дерс къыщилъыхъуэу щытщ. Адыгэ тхыдэм и пэжыр нэсу къэхута икіи джа хъуащ жытіэным фіыуэ дыпэжыжьэщ. Пэжщ, совет лъэхъэнэм абы хэщіыкіыу худиізу щытам еплъытмэ, фіыуэ ипэкіэ дыкіуэтащ. Апхуэдэу щыт пэтми, лъэпкъ щіэжыр къэзыіэт, гупсысэ нахуэхэм ухуэзышэ къэхутэныгъэхэр фіыуэ къыдомэщіэкі. Къэгъуэтыжын, щіэныгъэ шыбзэм щіэгъэк ауэ ц выхубэм я пащхьэ илъхьэжын хуейуэ щы эр мащ экъым. Ик утар из мыхъужми, гъащІэм и Іэгубжьэм къинам къыщіэгъэлъапіэ иізу щі экіынщ. Тхылъ хъумапі эхэм, архив гъэтІылъыгъэхэм, уней тхыгъэхэм мымащІзу яхэбгъуэтэнущ лъэпкъым къикіуа гъуэгуанэм еплъыкіэ пыухыкіахэр хуозыгъэщі, къыхэгъэхъуапіэ зиіэ гупсысэхэр. Ізужьыфізу щытауэ, ауэ я щі эиным щыщу нобэкі э къытлъэі эсар мащі у лъэпкъ узэщі акіуэ зыбжанэм я ціэр къраіуэ ди щіэныгъэлэжь нэхъыжьхэм. Абыхэм ящыщщ Нэгъуч Исуф-Сэхьид.

И ЦІЭР зэхэзыхыр хуэтэджу гъащІэ купщафіэ къэзыгъэщіа ціыху гъэщіэгъуэнщ Нэгъуч Исуф-Сэхьид. Хьилмышхуэ бгъэдэлъащ, щІэныгъэ зэгъэзахуэрэ гупсысэ зэпэшачэрэ иlаш. цlыхубэм я гъуазэ нэсу псэуащ. Урыс-Кавказ зауэм иужькіэ Хэкур егъэзыгъэкіэ зыбгына унагъуэм къыщыхъуами, и Іыхьлыхэр адэжь лъахэм щытемыпсэлъыхьа, и хъыбархэр кІыхьу щамыІуэта махуэ къыхэкІакъым, арыххэуи щіалэр хэгъэгупсэрэ лъэпкъыгуу къэтэджащ.

Нэгъуч Сэхьид Тыркум ит Дюзджэ къа-

лэшхуэм и Іэгъуэблагъэр псэупІэ зыщІа шапсыгъ адыгэхэм къахэкІащ. Курыт еджапІэр къиуха нэужь, Истамбыл дэт мыдрисэмрэ дин щІэныгъэ щрагъэгъуэт еджапІэ нэхъыщхьэмрэ щытхъу пылъу къиухащ. Абы иужькіэ адыгэ щіалэм журналист лэжьыгъэм зриташ. лажьэ хуэдэурэ уэчыл ІэщІагъэри зригъэгъуэтащ. ІэщІагъэуи щІэныгъэуи иІэ хъуар Нэгъуч Исуф и лъэпкъым щІэх дыди хуигъэлажьэу щ едзэ. Истамбыл щызэхаша Адыгэ ФІыщІэ Хасэм къыдигъэкІ «Гъуазэ» газетым дэлажьэу хуожьэ, куэд дэмыкІыуи абы и редактор мэхъу. Гуп дахэу зэгъэуlуа хъуа адыгэ щ алэхэм иригъэкІуэкІ лэжьыгъэр япэщІыкІэ хамэщІым ихуа лъэпкъыр зэрыхэмыкІуэдэжыным хуэгъэпсауэ щытами, иужькІэ адэжь лъахэм къина я лъэпкъэгъухэми къахуэгумащізу, абыхэм я гур щізныгъэм къыхуэгъэушын зэрыхуейм егупсысу щіадзэ. Нэгъуч Исуфи, абы Іуэхущіэгъу хуэхъуа Цагъуэ Нурии, Лъэцэрыкъуэ Хьэруни, ПкІыхьэлІыкъуэ Мухьэмэди Хэкум къакіуэу, щыіэ щытыкіэр зрагъащізу, ящіэфынур зэрагъэзахуэу щІадзэ.

Нэгъуч Исуф къуажэ-къуажэкІэрэ къикІухьурэ еджапІэхэр къызэІухын, адыгэ щІэблэр егъэджэн зэрыхуейр цІыхухэм ягуригъаlуэу еублэ. ИкІи ар абы къохъулІэ. 1911 - 1912 гъэхэм адыгэ къуажибгъум - Банэхэс, Тохъутэмыкъуей, Щынджий, Понэжьыкъуей, Гъуэбэкъуей, Адэмей, Хьэкуринэхьэблэ, Куэшхьэблэ, Блашэпсынэ - адыгэбзэр, хьэрыпыбзэр, есэпыр, географиер щадж еджапіэхэр къыщызэІуах. Ухуеймэ, иужь уихьэмэ, мыхъун щы экъым. Щ алэхэм я акъылрэ зэхэщІыкІкІэ зэхагъэува «Алыфбей» тхылъыр Тыркум щэ бжыгъэкІэ щытрагъадзэри, Хэкум къашэ. А тхылъыр езыр гъэщІэгъуэн дыдэт: Нэгъуч Исуф кlaxэ итт, ар дыдэр Цагъуэ Нурий къэбэрдей адыгэбзэкІэ игъэхьэзырауэ адрей напэкІуэцІым къыщыкІуэрт. Абы Іэмал къитащ дэнэ щІыпІи щыпсэу адыгэхэр а кърашыну. Губгъуэм илъ мэкъур гум зы тхылъымк1э еджэну. «Алыфбейм» къищынэмыщІауэ, Тыркум щытрадзащ зэреджэн тхылъи, ІыхьитІу зэхэт «Лъэпкъым и тхыдэ» къэхутэныгъэшхуэри. Жагъуэ зэрыхъунщи, абыхэм я лъэужь щіэныгъэліхэр иджыри теувакъым.

КІуэдауэ къалъытэ «Лъэпкъым и тхыдэ» тхылъитІым языхэзу хуагъэфащэ «ІэсэтІир» фІэщыгъэр иІэу КІэрашэ Тембот и цІэр зезыхьэ Адыгэ щІэныгъэкъэхутакІуэ институтым и архивым щахъумэ Іэрытхыр. Мы къэхутэныгъэр зыкъомкіэ гъэщіэгъуэнщ. Ар Нэгумэ Шорэ и «Адыгэ лъэпкъым и тхыдэ» лэжьыгъэшхуэм ебгъапщэ хъунущ: лъэпкъым и блэкІар уэрэдыжьхэмрэ хъыбарыжьхэмкіэ къеlуатэ. «Іэсэтіирыр» зэхэзыгъэувар здынэмыс къэнэжыркъым. Ар топсэлъыхь адыгэхэм къежьапІэ яхуэхъуам. ліакъуэ-ліакъуэурэ гуэшауэ зэрыщытым, зэрахьэ фІэщхъуныгъэмрэ дуней еплъы-

кіэмрэ зыхуэдэм, Іэщіагъэрэ щіэныгъэу къадэгъуэгурыкІуэм, нэгъуэщІхэми. Дэтхэнэ зы Іуэхуми Нэгъучым еплъыкІэ щхьэхуэхэр, иджырей щІэныгъэм темыхуэу,

Апхуэдэу Нэгъучым зэригъэувымкіэ, пщы-уэркъ зэхущытыкІэхэр щытепщэ гупрэ (аристократ зэхэтыкіэ) зыгъэпщыліи ягъэпщыліи зимыіэ гупу (демократие зэхэтыкІэ) лъэпкъыр зэрыгуэшам и мызакъуэу, иджыри агъущІыпсэрэ адыгэгуу жеlэри етх. Агъущіыпсэхэм ящыщ шапсыгъхэр, абазэхэхэр, натыхъуейхэр, убыххэр. Адыгэ жылэкІэ зэджэ гупым хохьэ кІэмыргуейхэр, бжьэдыгъухэр, хьэтыкъуейхэр, беслъэнейхэр, къэбэрдейхэр, къэна адрей лакъуэ цІыкІухэр. Мы еплъыкІэр Нэгъучым къыхихащ тхыдэм и къэхъукъащІэ жагъуэ дыдэхэм ящыщу 1796 гъэм бадзэуэгъуэм и 10-м Бзиикъуэпс деж щызэхэта зауэм хуиІэ еплъыкІэм.

ЩІэджыкІакІуэхэм фи пащхьэ итлъхьэ мы тхыгъэри Нэгъучым а зауэм иришІылІэ гупсысэхэм теухуаш. Иригушхуэу. хиІэтыкІыу, щысэтехыпІэ зэрыхъунумкІэ шэч имыГэу тхыдэ хъугъэщ Гагъэхэр тхыгъэм къыщритхэкІыурэ, Нэгъучыр зэныкъуэкъухэм, лакъуэ зауэхэм я гугъум зэрынэсу щІоужьыхэ. Ар абы узу зэрыпкърытыр зыхыумыщІэнкІэ Іэмал иІэ-. къым, адыгэхэр зыужьыгъуэ изымыгъэхуар зэгурымы уэр арауэ къелъытэ. ТхьэмыщкІа́гъэ ину Нэгъучым егъэув лІакъуэхэр зэпэщІигъэувэжу екІуэкІа УэщнэІу зауэр, ХьэкІуф зауэр, Бзиикъуэ зауэр, нэгъуэщІхэри. А гумэщІыгъуэр къызыхэкІри нахуэщ - адыгэхэр кІуэдыпІэ изыгъэува джаур зауэжьыр екІуэкІырт, апхуэдиз зауэзэрылІыр къыщыхъеям.

Нэгъуч Исуф ліакъуэ зауэхэр тхьэмыщкІагъэу къызэрилъытэм и мызакъуэу, ахэр къызыхэкІыу щыта щхьэусыгъуэхэми я гугъу ещІ. Ущхьэгъу нэхъыщхьэу щІэныгъэлІым къихьри адыгэ зэхэтыкІэм хэлъа зэхуэмыдэныгъэрщ, зэхэщІыкІымрэ дуней лъагъукІэмрэ зэщхьэщызыш щыІэкІэ зэмыщхьхэрщ. ГъэщІэгъуэнращи, пщы-уэркъ зэхущытык Іэхэр зи лъабжьэ зэхэтыкІэми щхьэхуит зэхущытыкіэхэр зи тегъэщіапіэ щыіэкіэми хабзэр тегъэщІапІэ яхуэхъужат, щхьэж и бгъэдыхьэкІэрэ и гупсысэкІэрэ иузэхуу, щыпкъагъэм тету къригъэлъытэу. Щхьэ-хуиту зи гъащІэр зыхь пщыхэмрэ уэркъхэмрэ а щхьэхуитыныгъэр ягъэкІуэдыну иужь зэрихьар цІыхум и гупсысэкІэм хэлъ зэщымыщхъухэм языхэзщ.

«Шапсыгъхэм я ягъэкІэ хы Іуфэм я щхьэ къыщрикіуа щіэщхъур адыгэпщхэм зэи ящыгъупщакъым. Яшэч щхьэкІуэм Шапсыгъ, Абазэхэ, Убых хэгъэгухэр траужагъуэ зэпытт, абы къыхэк ыуи «хьэкlуф» жаlэурэ ягъэикlэрт», - етх Нэгъучым. Жылэ зэхэтык р елънтауэ, Нэгъучым адыгэхэр гупитІу зэригуэшым лъэпкъ щІэныгъэм дежкІэ мыхьэнэ зэриІэр жыІэн хуейщ. АгъущІыпсэкІэ зэджэ адыгэхэм я зэхэтык эр конфедерацием ещхьт, адыгэ жылэм хыхьэ хэгъэгухэр федерацием пэблагъэт.

УзэщІакІуэм Бзиикъуэ зауэр къежьэн хуей щІэхъуа щхьэусыгъуэхэм я гугъу щищІкІэ, ІуэрыІуатэм къыхэна зы хъыбар дыщегъэгъуазэ. Шапсыгъ ліакъуэліэш шым ирагъэшхыну Іусыр къаймэщІэкІ щыхъум, пщіантіэдэтхэм унафэ хуащіащ хэт и мэкъуми, губгъуэм къащы Іэщ Іыхьэр иралъхьэрэ пэт, ар зейр къыlухьэри, пщантіэдэтхэр щіопщкіэ къахэуэурэ къыlухужащ. Хъыбархэм къызэрыхэщымкіэ, ар Щэрэліокъуэм щхьэкіуэ ищіащ. «Ди ціыхум щіопщкіэ къеуэри, дэ щІопщкі экъыдэўэри тіури зыщ», - жиіэри губгъуэм дэкlащ, мэкъур зей лІыри иукІащ. Ар ямыдэу шапсыгъхэм зыкъаІэтащ, Щэрэліокъуэхэ зэрахьа щіэпхъаджагъэри икІагъэу къалъытэри япэуващ. Шапсыгъым псэупІэ щыщамыгъуэтыжым, ЩэрэлІокъўэхэ Бжьэдыгъум щтапІэ ихьэжащ, Хьэджэмыкъуэхи екІуэлІэжащ. ЩэрэлІокъуэхэ здэкІуэжа Хьэджэмыкъуэ Батджэрий пщышхуэти, и хьэщІэм къылъыс лейр езым ейуэ игъэуври, хуэдэпщхэмрэ уэркъхэмрэ къришэжьащ, шапсыгъхэм ящ!эр зэрымыхъунур ягуригъэІуэну. Ар и къежьэкІэу зауэр къежьаш.

Зауэр зэрекІуэкІами абы къыщыхъуа-

ми Нэгъучыр убгъуауэ топсэлъыхь. Абы зэрыжиІэмкІэ, Хьэджэмыкъуэпщым зытриубыдам хуэдэукъым иужькІэ зауэр зэрекІуэкІар. Хьэджэмыкъуэ Батджэрий зэрытриухуамкіэ, топхэр зыіыгъ пащтыхьыдзэр шапсыгъхэм япэщІыкІэ яхигъэхьэу, абыхэм къелахэм я унафэр бжьэдыгъу лъэсыдзэмрэ шуудзэмрэ яригъэщІыну арат. АрщхьэкІэ зэхэуэр яублэным къэнэжа щІагъуэ имыІэў а унафэр зэрахъуэк ыжащ. Топыдзэм япэщІыкІэ мэзым зыщигъэпщкІуу, иужькІэ уащхъуэдэмыщхъуэу топышэкІэ шапсыгъхэм яхэуэну траухуэжащ. Апхуэдэу ящІын хуей щІэхъуар гурыІуэгъуэ дыдэкъым, ауэ езы Нэгъучым зэритхымкІэ, Хьэджэмыкъуэ Батджэрий пащтыхьыдзэр ипэ иригъэщыну шынагъэ иІэ хъуащ. Зытешыныхьари урысхэм «дэ шапсыгъхэм дыкърагъэукіыну дыпыlуадзэ» жыхуэпІэным хуэдэ гурыщхъуэ захуримыгъэщІын щхьэкІэщ.

Мыбдеж къыщыхъуам тхыдэтххэм хуаІэр нэгъуэщІ еплъыкІэщ: пащтыхьыдзэм хэтхэм жаlэнум бжьэдыгъупщыр елІэлІауэ къыщІэкІынукъым, атІэ, япэрауэ, абыхэм дзыхь зэрахуимыщІыр, етІуанэрауэ, топхэр шапсыгъхэм яІэ-щІыхьэмэ, езыхэр абы текІуэдэжынкІэ зэрыхъунум тешыныхьауэ аращ. Хасэм къыщащта унафэм ипкъ иткіэ, зачэр Сэтракъ лъагап Іэм и гъунэгъуу, Нэджыдэ губгъуэм деж щаублэну траухуащ. ЩІыпіэм нобэ Краснодар щіыналъэм хыхьэ Новодмитриевскэ станицэр исщ. Нэджыдэ губгъуэм и хъуреягъыр жыгей мэзылъэт, езы щІыпІэри тафэт, лъагапІэм утету щекІуэкІыр зэрыщыту плъагъунут. ЛъэныкъуитІыр щызэпэщІэувэнкІэ хъуну къалъытари Афыпс псыежэхым и ижьырабгъу лъэныкъуэрщ, абы Бзиикъуэпс ціыкіур щыхэлъэдэж щіыпіэрщ.

ЛъэныкъуитІым я дзэм увыгъэ хуащІа щІыпІэхэм, хэтахэмрэ абыхэм я ІэнатІэу шытамрэ ехьэлІауэ Нэгъучым итххэр хьэлэмэтщ. Шапсыгъхэр 1796 гъэм бадзэуэгъуэм и 7-м и пщэдджыжым Шэбжь псыхъуэ къедза Хьэякъуэ деж щигъуэлъыкlayэ, а махуэ дыдэм и пщыхьэщхьэм бжьэдыгъухэр Суп псыхъуэ деж къыщыувыlауэ етх узэщlакlуэм. Зауэр щекіуэкіа щіыпіэм фіыуэ дыщыгъуазэт, ауэ зэпэщІэувахэр щитІысыкІа щіыпіэр апхуэдэу зэхэхауэ щыттэкъым. Иужькіэ тхыдэ тхылъымпіэхэр щыхьэт зытехъуэжа, ауэ цІыхум ІуэрыІуатэу кърахьэкІа куэдым я цІэри къреІуэ Нэгъучым. Псалъэм папщіэ, гъэщіэгъуэнщ урыс топыдээр пыухык ауэ здыщ Іэса Хъылбыжьей мэзыр пщіэну, ауэ топыдзэм и пашэр Еремеев Тимофейщ зэрыжи эр нэхъ хьэлэмэтыжщ. Хъыбархэми къахохуэ. Іэрытхми къыдоджыкі бжьэдыгъухэм ящыщу Хьэджэмыкъуэ Алъхъэс, Кърымджэрий Нэгъуей, Къуийщокъуэ Бзаджэус, Джаджэкъуэ Елмырзэ, Дэхъу Мырзэбэч, Лакъщокъуэ Алъхъэс, Батокъуэ Пщыкъуий, Бэрзэдж Едыдж, нэгъуэщІхэми я цІэхэр. Нэгъучым бжьэдыгъухэм я бэракъыр зыІыгъа ЛъапцІэрышэ Мыхьэмэталрэ Хъурышэ Мыхьэмэтрэ, фочаузу щыта Хэусэкъуэ Зэчреишхуэ сымэ я цІэхэр къреІуэ. Мы псори пэж дыдэу псэуащ, я щІэблэр ноби дунейм тетщ. Шапсыгъхэм щатепсэлъыхькіэ, дзэзешэу яІа Хьэгъур Нэгей, абы и дэІэпыкъуэгъу щыта Тхьэркъуахъуэ Тыкъуэ, Шупакіуэ Къэлэубат (Ахьмэд), Тхьэркъуахъуэ Зэчрей, Хьэгъур Мусэ сымэ я ціэхэр къреіуэ. Дзитіыр щызэхуэкІуэм, шапсыгъ дзэзешэхэм ящыщ Хьэлъэкъуэ Гъубжокъуэ и укІытапІэр Батджэрий иригъэлъэгъуащ. Ар Хэусэкъуэ Зэчрей щхьэкіуэ ищіри, Хьэлъэкъуэр иукlащ. Мис абдеж зауэм щиублащ. Іэрытхым нэгъуэщІ зы гъэщІэгъуэн

Хьэджэмыкъуэ Батджэрий теухуауэ ущрохьэліэ. Щіэныгъэм зэрыжиіэмкіэ, ар дзэпшт, унафэр іэщіэльт, зи псалъэр тІэужыІэ ямыщІ пщышхуэт. Мыбы и щапхъэ нэсщ Іуэры Іуэтэжу ди нобэм къэса хъыбарыр. Зауэр яухыу, укІыгъэр я куэду, уІэгъэхэри нэхъыбэжу шапсыгъхэр я унэ щекіуэліэжым, зи ныбжь хэкіуэта бзылъхугъэ гуэрым гъыбзэшхуэр игъэшу хуежьащ, шапсыгъхэм я щхьэ кърикІуар зэрыгуІэгъуэр къыхэщу. Ауэ бжьэдыгъупщ Хьэджэмыкъуэр а зауэм хэкІуэдауэ къыщыжраІэм, зэуэ пичри мыр жиІащ: «Заvэм хэкlvэда шlалэхэм я бжыгъэм хуэдиз шапсыгъ бзылъхугъэхэм зы жэщкіэ къалъхужынщ, Батджэрий хуэдэпщ бжьэдыгъухэм игъащІэкІи ягъуэтыжынкъым». Мыр дыдэр Нэгъучым етхыж. Ауэ ар зэралъытэм хуэдэ дыдэу щымытауэ еукъуэдийри, Хьэджэмыкъуэр лъэсыдзэм я пашэу, Батокъуэ Пщыкъуий шуудзэм я Іэтащхьэу щытауэ етх. ГурыІуэгъуэщ, шуудзэм пщІэ иІэу, ар пщышхуэм и унафэм щІэту игъащІэми къызэрекІуэкІыр. ЗэуапІэм къыщыдах текІуэныгъэр нэхъыбэм шуудзэм елъытащ. Ауэ сытым шхьэкІэ мызыгъуэгум адыгэ шуудзэм я унафэр пщышхуэм ІэщІэмылъу къызэрыгуэкI пщым ирата, ар гурыІуэгъуэкъым, Нэгъучми итхыркъым. Тхыдэм и щэхухэм ящыщщи, ар къызыхэкІар къэзыхутэн щыІэну дыщогугъ.

Хьэджэмыкъуэ Батджэрий и кlуэдыкlэ хъуам теухуауэ зы еплъыкІэ пыухыкІа щы Іэкъым. Хэти ар Щхьэлахъуэ КІэупсэжь иукІауэ жеІэ, хэти Тхьэхъуахъуэ Нэгъуей зэуапІэм сэшхуэкІэ зэхиупщІауэ еlуатэ, хэти куэ лъэныкъуэр зыпымытыж Бгъанэ и къуэм ІэщІэкІуэдауэ тхьэ щеІуэ. Нэгъучыр езыр къызыхэкіа ліакъуэкіэ шапсыгъхэм ящыщми, лъэныкъуитІым язми задищІыркъым - зыщыгъуазэм, къихутам зыри химыгъахъуэу икІи димыгъэхуу зэритхыжыр и фlагъхэм ящыщу жыІэпхъэщ. ИкІи, зауэм къызэрыщыхагъэщ ар шапсыгъхэм къащыгуры уэм, мамыр бэракъыр зэраІэтар етх. «Шапсыгъхэм Іуэхур зыІутыр къащыгурыІуэм, зауэм хэкІуадэ цІыхур нэхъыбэ мыхъун щхьэкІэ, мамыр бэракъыр къаІэтащ».

Нэгъуч Исуф Бзиикъуэ зауэм теухуауэ итхыж Іуэхугъуэ куэдым яхуищІ тегъэщІапіэхэмрэ бгъэдыхьэкіэхэмрэ, ахэр щызэгъэпэща хъуа лъэхъэнэр къапщтэмэ, лъэпкъ щІэныгъэм и гъуэгу-лъагъуэхэм зезыгъэубгъун, щІэ куэд къыхэзыгъэхъуэн тхыдэхутапІэу къэлъытапхъэщ. Къыщедгъэжьам етшэлІэжынщи, узэщіакіуэм къыщіэна іэрытхым и фІыгъэкІэадыгэмищІэжымнэгъуэщІынэ -кlэ ухэзыгъаплъэ, тхыдэм и дурэш-плlэрэшхэм нэхъ набдзэгубдзаплъэу удэзыгъаплъэ куэд дыдэ къахэбгъуэтэ-

Бзиикъуэ зауэр гущІыхьэ зыщымыхъуа гъыбзэр бжьэдыгъухэми, шапсыгъхэми, уеблэмэ къэбэрдейхэми я деж зы лъэхъэнэ хьэщіэщхэм къыщіагъэіукіыу щІыщытар. ЦІыхур дунейм тетыху зыузэщІынрэ зыгъэгъуэзэнрэ хуэныкъуэщ. Гъуазэр захуэмэ, гъуэгури занщІэщ. Ди блэкіам үй шхьэр лъагэў шіэпіэтын іэджэ хэлъщ, ауэ ди зэхэтыкіэм хэлъ щыщіэныгъэ куэдым я жэуапыр зыхэущэхуа хъугъэщіагъэ бзаджэхэри щымащіэкъым. Лъэпкъыу дыщыІэну дыхуеймэ, щІэх-щІэхыурэ дызэплъэкІыжын, япэ итахэм я щыуагъэхэр къэмыхъужын щхьэкіэ, зэмыкіуэкіын, гъащіэ зекіуэм щыщхьэпэн «гъуэгу гъуэмылэм» хэплъыхьын хьэкъыр диlэщ. Ипэжыпlэкlэ, тхыдэр иджырей гъащІэм и гъуджэщ, ущигъэуэнукъым. Ар ди нэхъыжьхэми фІыуэ къагурыІуэрт, ар Нэгъуч Исуфи фІыуэ зэхищіыкіырт - аращ абы и Іэрытххэр мафіэм щіимысари.

> ТАБЫЩ Мурат, «Адыгэ псалъэ» газетым и щІэныгъэ обозреватель.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм Зыгъэхьэзырар НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэщ

Новеллэ

Къэрал унафэ

АР зым емыщхьу даlуэрт, и пщэр хэшауэ, и нэхэр, зыгуэр къалъыхъуэ фіэкіа умыщіэну, зежэу. Зэзэмызэ куууэ хэщэтыкіырт, зыгуэр щхьэкІэ зэрызэгуэпыр нэрылъагъуу. А псом и щхьэусыгъуэм зыри щізупщіэртэкъым, игъащіэми апхуэдэщ ар жаіэрти, ежьэжырт. Ар ди гъунэгъути, зэзэмызэ ди деж ныдыхьэрт. Унэмкlэ нимыгъазэу пщlантlэм щетlысэхырти, гу лъыптэу убгъэдыхьэн хуейуэ арат. Зыкъомрэ щысынти, псалъитІ-щы нэхъ жимыlэу дэкlыжынт, къыщlэкlуари умыщlэу. Иужькlэ хьэлъэ гуэр уи гум къытенэрт.

Иужьрей зэманым абы и Іуэхум нэхъыбэрэ сегупсыс хъуат, сыбгъэдэтІысхьэу и гум илъ къезгъэІуэтарэт жысІэу, ауэ сытегушхуэртэкъым. Сэ мы хьэблэм сызэрыщыпсэурэ куэд дыдэ щ атэкъыми, абы хуитыныгъэр нэхъ мащ эу къызиту къызэрысщыхъури Іуэхум хэлът.

Зы пщыхьэщхьэ гуэрым ар ди деж ныдыхьащ, япэм емыщхьу, и шхьэр лъагэу Іэтарэ и нэхэр лыду. И зекlуэкlэри нэгъуэщ зыгуэр хъуат - хэlэтыкlayэ бакъуэрт. «Мис ар хабзэщ, къэралым зыгуэр фыуэ ищіэнум, мис ар ищіащі» - иджыри къэс шэщіауэ зэхэз-мыха и макъым зригъэіэту жиіэрт абы.

Сыт зи гугъу пщІыр? - сыщІоупщІэ, слъагъур згъэщІагъуэу. - Мис а машинэхэр къэувыlэурэ лъэсырызекlуэхэр благъэкlын хуейуэ ящlа унафэ быдэр! Сыту гухэхъуэгъуэшхуэ ар! Сыкъ жиlэу къоувы!э мо щ!ихьа къомыр, гъуэгум узэпрык!ыну узэрежьэу. А итхъа тІэкІум апхуэдэ къару иІэщ, уи щхьэр лъагэу уэзыгъэлъагъуж къару!

Къытригъэзэжурэ ар ину жиlэу лlыр дэкlыжащ. Игъащlэ лъандэрэ абы и гум телъа бампІэр тезыхам еплъ...

АЦКЪАН Руслан.

ЩэкІуэгъуэ мазэ

мазэр бжыгъэцІэ «бгъу»-м къытекlащ: «новем» - ноябрь. Мы мазэцІэм цІэ зэтемыхуэхэр иlащ: мэкъушэжыгъуэ мазэ, гъуэгыгъуэ мазэ, тіы утІыпщыгъуэ. Иўжьрей зэманым адыгейхэми, къэбэрдей-хэми, Сирием, Иорданием щыпсэу ди лъэпкъэгъухэми къагъэсэбэпыр щэкІуэгъуэ «время охоты» жыхуиІэрщ. Мы псалъэ къэхъукІэм ди

бзэм куэдрэ ущрохьэліэ. Нэгумэ Шорэ и тхыгъэхэм къыщихьыр - б ж и х а к е мазе (бжьыхьэк Іэмазэ) «ноябрь» псалъэращ.

ЩэкІуэгъуэ мазэм нэхъыщхьэр - ущэкlуэну узэрыхуитырщ, хьэкlэкхъуэкlэхэм я щІэжьейр ин хъуащи. Иджы хэт щэкІуэнуми хэт хьэжэбажащэ кіўэнуми хуитщ. Абы къищынэмыщІауэ, мы мазэм щІымахуэм сыт и лъэныкъуэкІи зыщыхуагъэхьэзыр зэманщ. Мэкъумылэр кърашэлІэж, пхъэгъэсын ягъэхьэзыр, бжьэ зиІэм нэщІэщым щІегъэувэж. мазэм щІымахуэ шхын жаlэрти мэл, былым яукІырт. Лыр ягъэгъурт, ущхьэхэм ящыщ ямыукІыу, яшурт, ягъэфізіурт, щхьэ- щіымахуэм

фізіу жыхуаізу щытам хуздэхэри ящіырт. Абы щхьэкіэ мэл яукІахэм я щхьэ-лъакъуэ къабзэ дыдэу гъэлыгъуар ныкъуэвэфІ ящІырти, кхъуэщынкІэ е ягъэфІэІурт. Гъатхэм псэхуагъэхьэзы-

лымрэ щхьэфіэіумкіэ ягъэхьэщІэрт. хьэщІэхэр рэ нэхъыкІзу ибжыртэкъым. Уеблэмэ «щхьэфІэІу сагъэшчейкіэ хащ», - жаіэрт, фіыуэ зэрагъэхьэщ ам и нэщэнэу.

• Гупсысэхэр

Фијэм и уасэр

щывмыщІэкІэ...

Пагагъэр цІыхум и мы-

хьэнэншагъэр къэзыгъэ-

КЪЭБАРТ Мирэ.

• Шхыныгъуэ

ЩІыдэ хьэлыуэ

ТХЪУ къэплъа зэрыт шыуаным, бэлагъкІэ зэІащІэурэ, щІыдэ (арахис) гъэгъуа хьэжа хакіутэ. Мафіэр ціыкіу ящІри, зэlащІэурэ дакъи-къэ 20 - 25-кІэ ягъажьэ, хьэжыгъэр тхъуэплъ дахэ хъухукІэ. Шыуаныр пэшхьэкум къытрах, фошыгъупс пщтыр хакІэри, бэлагъкІэ япщ, къыркуэ хэмылъу псори зэхэзэрыхьыху. Хьэлыуэ жьар зэрыпщтыру шыуаным кърах, тхъу зыщыхуа Іэнэм тралъхьэри, я Іэр псы щІыІэм хащІзурэ зэпэпліимэу яубэ, и Іувагъыр см 2 - 2,5-рэ хъууэ. Яуба хьэлыуэр хуабэ щІыкІэ ІупщІзурэ яупщІатэ.

Фошыгъупсыр зэращіыр:

псы хуабэм фошыгъур хакіутэри, зэіащіэурэ ткіуху, дакъикъэ 14 - 15-кІэ, ягъавэ, тхъурымбэр къытрахыурэ, бинткІэ языж.

Халъхьэхэр:

щІыдэ хьэжауэ - грамм 900, тхъууэ - грамм 200, фошыгъуу - грамм 450-рэ, псыуэ - грамм 500.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къитхыжащ.

ГъащІэр гуфІэгъуэншэ хъуркъым зыгуэр лІэ щхьэкіэ, апхуэдэ дыдэуи зыгуэр дыхьэшх щхьэкІэ нэхъ щабэ хъуркъым.

лъагъуэщ.

Насып кІэншэм нэхъ шынагъуэ хэту сщ Іэркъым цІыху гъащІэм.

Уи фіэщу упсэун папщіэ гъащіэр кіэщіыщэщ.

Нэхъ лъагапІэ дыдэми дэкІуеифынущ цІыхур, ауэ абы куэдрэ тетыфынукъым.

Зызыгъэгубзыгъэм жьэр зэрызэтребгъэпІэн Іэмалу щыІэр зыщ жиІэр пэжу къэплъытэу, зэрыцІыхушхуэр уи фІэщ зэрыхъур жыпіэў, а сыхьэтым зыщыбгъэгъупщэжын хуейуэ аращ.

ФиІэм и уасэр щывмыщіэкіэ, зи уасэр фщіэращ зыІэрывгъэхьэнур.

ТщІэ псом къикІыр къыдгурыІуэу щытамэ, зэи зыри дымыщІэнкІэ хъунт.

> ШОУ Бернард **Джордж**, философ, тхакІуэ.

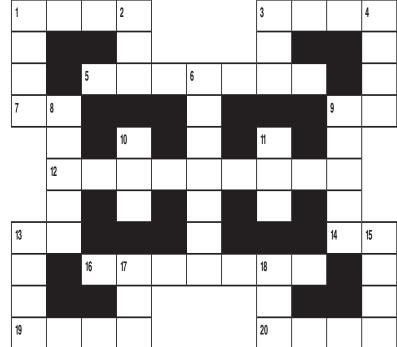
Лъахъстэн вакъэ піащіэ. 5. Бахъсэнёнкэ къуажэм къыщыхъуа генерал-полковник ... ТІутІэ. **7**. Таурыхъхэм узыщ-

ЕкІуэкІыу: 1. ... пыіэ. 3.

рихьэлІэ фызыжь хьилэшы. 9. Уафэм къех мыл тыкъыр ціыкіу. 12. Хадэ е іуэ ихьэпіэр зэпрыууэ зэрагъэбыдэж пхъэ. 13. Гъавэ къэкІыгъэ. 14. Шатэ гъэвэжам и щхьэм къытрищІэ дагъэ. 16. Фронтым связисту щыІа, Совет Союзым и Ліыхъужь. 19. ... зэхэдзэ нэхърэ - акъыл зэхэдзэ. 20. Шы ешам и ... лъакъуитІыр щІэщІащ.

Къехыу: 1. Мэжаджэ, чыржын, хьэтыкъ, ... 2. Щхьэц ... е удз ... 3. Гъатхэм силос гъущэм къыхуэна колхоз Іэщыр зэпщІыхь шхыныгъуэ. **4**. ІэщІэвыщІэ. **6**. БынкІэ егъэлеяуэ гумащІэ цІыху. 8. Жьэгу натІэм хэщІыхьа тегъэувапІэ. 9. Унагъуэ къулейм я Іуэхутхьэбзащіэ. 10. Іэщ ... бгъашхэмэ, уи Іупэр дагъэ

Псалъэзэблэдз

къищІынщ, цІыху ... бгъашхэмэ, уи Іупэм къеуэжынщ. 11. ... псы кіэрыпщіэрэ? 13. Адыгэ усакlуэ, «Литератур-Кабардино-Балкария» журналым и лэжьакlуэ. 15. Щіыпіэ хуабэхэм къраш пхъэщхьэмыщхьэ. **17**. ЦІыху зыпі ціыху уасэ ... 18. Дунейр ... зэрыхъуу сабийхэр уэрамым къыдэужьгъащ.

> Зэхэзылъхьар МЫЗ Ахьмэдщ.

Жэпүэгъүэм и 29-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Къехыу: 1. Кlагуэ; 2. Кlэсыж; **3**. Лэгъуп; **5**. Щауэ-къуэт; **6**. ЗэкІэрыс; **11**. Хьэ-джэш; **13**. Тхылъ; **14**. Бжэгъу.

ЕкІуэкІыу: **4**. Лъапэнэху; **7**. Джатэ; **8**. Пхъэх; **9**. КІэІудэ; 10. Къулэн; 12. Мэкъут; 14. Блын; **15**. НыбэхуэфІ.

«Абрэджхэр» утыкушхуэ къохьэ

Иджыблагъэ Япэ каналымкІэ къащІадза «Зэрыкъэралу гъэлъагъуэу пщэфlапіэм уэрэд щыжыдоіэ» телен нэтыныр Къэбэрдей-Балькьэрым зэуэ ціэрыіуэ щыхъуащ. Сыт щхьэкіэ жыпіэмэ, абы япэ дыдэу уэрэд щыжызыіахэм ящыщщ ди республикэм икіа адыгэ щіалэхэр.

«АБРЭДЖХЭР» гупым нэтыныр щытрахым щІэсахэми экраным и мыдрей лъэныкъуэмкІэ щыІэу еплъахэми я гукъыдэжыр къызэрымыкіуэу къаіэтат. Ма-къамэ зэщіэжьыуэм щіэту жаlа «Лилия» уэрэдыр абыхэм утыку зэрыщагъэlуам, къызэрыдэфам хуэдэу, иджыри къэс зыми жиІэфакъым.

ГуфІэгъуэмрэ дэрэжэгъуэмрэ зи нэгум кърих адыгэ щІалихым пшынэ, бэ рэбанэ, пхъэцІыч яІыгъыу уэрэдыр жаІэ, тіур къыщолъэтри, студием щіэсхэр я лъэгу щіагъаплъэ, уэрэдым и кізухым, удз гъэгъахэр къэпщытакіуэ гупым хэт бзылъ-хугъитіым ират. Абыхэм Іэгуауэр хуаіэт, нэтыныр щекіуэкі студиер матхъэ, къэп-щытакіуэ гупым (абы хэтщ Журавлев Анатолий, Крючковэ Светланэ, Милимеров Жан, Андоленкэ Каринэ, Семчев Александр сымэ) и къалэныр егъэзащіэри, ди щіалэхэр псоми зэхуэдэу ягу зэрыдыхьар къагъэлъагъуэ. Арщхьэкіэ, еплъхэм я ІэІэтми мыхьэнэ иІэти, абыхэм хуагъэувамкіэ, зэпеуэм и етіуанэ іыхьэм пхыкіакъым ди гупыр.

Ауэ абдеж щиухакъым «Абрэджхэм» я хъыбарыр. АтІэ къэкІуэжа нэужь, къакІэльыпсальэри, иджыри зэ нэтыным ирагьэблэгьащ, иджыри зэ уэрэд жрагьэізу, иджыри зэ ІзІэт ирагьэкІуэкІыну. Хуабжьу ягу дыхьаш адыгэ шІалэхэм я джэгук ар къэпщытак уэ гупым, абы къыхэк ыу ет уанэу ирагъэблэгъэжрэ уэрэд

жрагъэlэжмэ, игъуэу къалъытащ. Мы махуэхэм Япэ каналымкlэ деплъынщ зи гугъу тщІы хъыбарым иІа кІзухым. Ахэр къыкІэлъыкІуэ Іыхьэм кІуэнрэ-мыкІуэнрэ дызыхуэкІуэ тхьэмахуэм къэтщІэнущ.

Дауэ ахэр Останкинэм зэрынэсар? Хэт езыгъэблэгъар? Дэнэ щІалэхэр зыщыщыр? Дауэ къэунэхуа «Абрэдж» гупыр?

Іуэхум и пэр умыщізу, и кіэр пщіэркъым, жаіэ. Дэ зыхуэдгъэзащ Лэскэн щіыналъэ администрацэм Щэнхабзэмрэ щіалэгъуалэ политикэмкІэ и къудамэм и унафэщІ Насып Люсенэ.

- Япэ каналым проектышІэ зэрыригъажьэмкіэ хъыбар къызагъэщіащ, - жеіэ Люсенэ. - КъБР-м Шэнхабзэмкіэ и министерствэм и лэжьакІуэ Чипчиковэ Ма-

динэ къэпсалъэри, нэтыным дыхэт зэрыхъунур къызжиlащ, занщlэуи ди лъэпкъ щэнхабээ екlумрэ ди щалэгъуалэм я зэчиймрэ апхуэдэ утыку ипхьэным мыхьэнэшхүэ зэријэмкіэ акъылэгъу дызэдэхъуащ. А Іуэхум теухуауэ дызэпсэльэн хуей редакторхэм зэрызапытщІэнухэр къызжијаш Мадинэ.

Зэхьэзэхуэм и жыпхъэ псоми зыщызгъэгъуэза нэужь, занщІзу иужь сихьащ Іуэхум. Япэ сызэпсэлъари Хьэтуей къуажэм ЩэнхабзэмкІэ и унэм и художественнэ унафэщ Пъакъуэдыгъу Тимурщ. Абырэ сэрэ дытепсэлъыхьащ уэрэджы акlуэ щіалэхэм ящыщу зэхуэтшэс хъунухэм, ди районыр, республикэр къэрал псом къезыгъэцІыхун гуп дахэ къызэгъэпэщын Абый гугъу дыдехьауэ зэрыхуейм.

схужыlэнукъым, сыт щхьэкlэ жыпlэмэ, щlалэхэр республикэм Щэнхабзэмкlэ и унэхэм щолажьэ. «Абрэджхэр» гупым хэхуащ Вындыжь Аскэр, Жылэ Тимур, Къуэкъуей Ислъам, ЛІыбэч Сэрэждин, Насып Астемыр, Лъакъуэдыгъу Тимур

Уэрэджыlакlуэхэм Япэ каналым едгъэхьын хуей видеор трахыхукіэ, сэ Москва къипсэлъыкі редакторхэм сепсалъэрт, зэрыхъунумкІэ дызэгурыІуэрт. Апхуэдэ зы махуэ гуэрым редакторыр къызоупщі: «Сыт фи ансамблым и ціэр?», - жеіэри. Мис абы дытепсэлъыхьатэкъым, гупыр зэдгъэпэща щхьэкіэ, ціэ фіэтщатэкъым. Сыздэщысым си щхьэм щызэблокі дахэу, кіэщіу, гурыіуэгъуафізу, гум иубыдэгъуафІзу, Кавказым епхауэ зы псалъэ... Си щхьэм къизэрыхьар абрэдж пса-

лъэращ, занщ!эуи «Абрэджхэр!» - естащ жэуап сызэпсалъэм. Иужьк!э сегупсысыжащ бзаджащ!эу щымытами хъунут къэзгупсыса псалъэм къикІыр жысІэри, ауэ абрэджхэм хуэдэу макъамэм и дунейр я зэхуэдитІу щрырет жытІэри, ап-

хуэдэу къэдгъэнащ. Унэм щытетха роликыр ягу ирихьащ къызэгъэпэщакіуэхэм икіи зэхьэзэхуэм хэтыну гупыж зыщіа 500-м щыщу 48-р къыхахащ. Абы дэ дыхэтт. Етіуанэ Іыхьэми дыпхыкіри, Москва драгъэблэгъащ. Хуабжыу сахуэарэзыщ гупым хэтхэм.

Егъэлеяуэ жэуаплыныгъэ яхэлъу зэкъуэуващ икіи си мурадыр къыздаіыгъащ. Нэхъыщхьэращи, къэпщытакІуэхэри студием щІэса псори къыдахьэхат абыхэм. КъищынэмыщІауэ, гримеркэм уэрэд къыщы уакъэ, псори къызэхуэсырт едэ-Іуэну, трахыну. Псоми фІыщІэ къысхуащІырт ди гуп дахэм щхьэкІэ, сэри Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІэр фІыкІэ, дахэкіэ дгъэіун мурад диіэу арати, абы срипа-

Люсенэ зэхуишэса гуп дахэм етlуанэу ягъэзэщ а уэрэдым тхьэмахуэ къак уэ деплъыфынущ Япэ каналымкіэ. Ехъуліэныгъэ яІэну, зэхьэзэхуэм щытекІуэу саугъэт нэхъыщхьэр (сом мелуанищ) къахьыну дохъуэхъу.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и дивизион нэхъыщхьэм хыхьэ зэхьэзэхуэхэр и кІэм нэблэгъащ. Тіощірэ ебланэ джэгухыхьэ зэпэщІэтыныгъэхэр тхьэмахуэ блэкіам республикэм и щІыпіэ зэмылі эужьыгъуэхэм щы зэхэтащ. Мыгъэрей зэхьэзэхуэм и саугъэт нэхъыщхьэр къэзыхьар тхьэмахуэ ипэкіэ наіуэ хъуами, дыжьын медалхэм папщІэ бэнэныгъэр иджыри йокіуэкі.

2022 гъэм зыхуагъэувыжа къалэн нэхъыщхьэр зыгъэзэщ la «Автозапчасть»-р ІущІащ зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм eтlyaнэ увыпіэр щызыіыгъ Псынэдахэ и «Родник»-м. ЗэпэщІэтыныгъэм кърикІуэнум езыхэм яІыгъ увызэрызримыгъэхъуэжынур зыщіэ бахъсэндэсхэм зэіущіэм гугъущэ зыщрагъэхьауэ пхужы-Іэнукъым. Абыхэм хуэмыдэу, хьэщІэхэм Іэмал къахукъуэкІащ чемпионатым и медаль нэхъыщхьэхэм ящыщым адэкіи щіэбэныну. Апхуэдэу топ тІурытІкІэ зэхъуэжауэ, дэтхэнэ зыми очко зырыз къахэхъуауэ командэхэр зэбгъэдэкІыжаш.

Саугъэт нэхъыщхьэхэм дапхуэдэу щІэмыбэнами, командэ нэхъыф Іищым я гупым хэхуэфынукъым «Искра»-р. И унэ щы-Іэу алътуддэсхэм жэуапыншэ топищ худагъэкlащ «ЛогоВАЗ»-м, арщхьэкІэ ещанэ увыпІэм зы лъэбакъуэкІэ нэмысу къэувыІэжащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футбол командэ нэхъыщхьэм и щІалэгъуалэ гупым щэбэт блэкІам я ІутІыжт. Абыхэм Налшык къыщрагъэблэгъащ чемпионатым зэрыщіидзэрэ кізух увыпіэхэм къимыкІыфа «Шэрджэсыр». «ХьэшТагъэ зыхэмыпъа» напшыкдэсхэм Шэджэм и коман-

Бэнэныгъэр иджыри йокІуэкІ

иратакъым. Зым нэхърэ адрейр нэхъ дахэжу «Спартак-Д»-м и хьэрхуэрэгъухэм я гъуэм дигъэкІащ жэуапыншэ топ пщІыкІуий (!). Ар джэгугъуэм и мызакъуэу, атІэ чемпионат псом зы «Шэджэм-2»-м хэгъэрейхэр къикомандэм топ нэхъыбэ дыдэ щы- гъэнэщхъеижащ. Тэрч къалэ дигъэкіа зэіущіэ хъуащ.

Джэгугъуэм и етІуанэ махуэм зэхэтащ зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм зэхъуэкІыныгъэ езымыт зэlущlэхэм ящыщ зы. «Ислъэмейм» и унэ къыщригъэблэщыщІидзэм зыхуагъэувыжа къалэнхэр ягъэзэщіэным я зэфіэкі псори езыхьэлІа командэхэм зэпэщІэтыныгъэр жыджэру ирагъэкІуэкІащ. Топ тхурытхукІэ зэхъуэжа, кіэух увыпіэхэм щыт гуащикіи «Урыхум» текіуащ. гупхэр зэрытемыгъэкІуауэ зэбгъэдэкІыжащ.

Дыжьын медалхэр зыІэригъэхьэным иджыри и гугъэр хихы- лицэм и теплъэмкіэ. Арщхьэкіэ

дэм и щхьэр къиlэтыну зы lэмали жакъым «Тэрчым». Ипэ махуэм «Родник»-р зэрылъэпэрэпам джылахъстэнейхэм я гурыщІэхэр къигъэщІэрэщІэжат. АрщхьэкІэ чемпионатым ику ит увыпІэхэр щызыІыгъ командэхэм ящыщ щызэхэта зэпэщІэтыныгъэр зэрытемыгъэкІуауэ иухащ. Иужьрей джэгугъуэращ иджы щызэхэкІынур етІуанэ, ещанэ увыпІэр къызыІэрыхьэнур.

Шэджэм Етіуанэ «Къэбэргъащ «Кэнжэр». Чемпионатым дейм» къыщригъэблэгъащ «Урыхур». Иджырей зэlущlэм ирихьэлізу очкоипщі фізкіа зыізрызымыгъэхьэфауэ кІэух увыпІэхэм языхэзым къыщызэтеувыІа «Къэбэрдейр» жыджэру джэ-

«Псыгуэнсумрэ» «Малка»-мрэ я зэlущlэм кърикlуэнуми мыхьэнэшхуэ иІэжтэкъым турнир таб-

чемпионатым и кlыхьагъкlэ *жэпуэгъуэм и 30-м-* «**Ислъэмей**» джэгукІэ хъарзынэ къэзыгъэлъэгъуа, Балъкъ Іуфэ щыщ командэм иужьрей зэпэщІэтыныгъэхэри итыну и мурадкъым. И хьэрхуэрэгъухэм топибл яхудэзыгъэкІа малкэдэсхэм зи чэзу текІуэныгъэр зыІэрагъэхьауэ Псыгуэнсу къыдэкІыжащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и дивизион нэхъыщхьэм и тющрэ ебланэ джэгугъуэм зэхэта зэјущІэхэм мыпхуэдэ бжыгъэхэр кърикІуащ: жэпуэгъуэм и 29-м -«Спартак-Д» (Налшык) - «Шэрджэс» (Шэджэм) - 18:0, «Искра» (Алътуд) - «**ЛогоВАЗ**» (Бабугент) 3:0, «Автозапчасть» (Бахъсэн) «Родник» (Псынэдахэ) - 2:2;

(Ислъэмей) - «Кэнжэ» (Кэнжэ) -5:5, «Тэрч» (Тэрч) - «Шэджэм-2» (Шэджэм ЕтІуанэ) -«Къэбэрдей» (Налшык) - «Урыху» (Урыху) - 7:3, «Псыгуэнсу» (Псыгуэнсу) - «Малка» (Малка) - **4**:**7**.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкіэ и чемпионатым и дивизион нэхъыщхьэм и иужьрей джэгугъуэм щызэхэтынущ «ЛогоВАЗ» - «Спартак-Д», «Шэр-джэс» - «Тэрч», «Малка» - «Урыху», «Родник» - «Искра», «Шэджэм-2» - «Ислъэмей», «Кэнжэ» - «Псыгуэнсу», «Къэбэрдей» - «Автозапчасть» зэlущlэхэр.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм зэхьэзэхүэр зэрыщекіуэкіыр

Командэхэр		Дж.	Къ.	3.	ΦΙ.	T.	Ο.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.	«Автозапчасть» «Родник» «Тэрч» «Искра» «Малка» «Спартак-Д» «ЛогоВАЗ» «Шэджэм-2» «Урыху» «Псыгуэнсу» «Ислъэмей» «Кэнжэ» «Къэбэрдей»	25 25 25 25 25 25 25 25 25 25 25 25 25 2	22 19 18 17 15 13 9 9 8 7 6 4 4 2	2 3 3 2 0 5 5 4 4 3 5 3 1 4	1 3 4 6 10 7 11 12 13 15 14 18 20 19	121-20 102-35 101-32 79-51 76-51 96-43 48-65 55-82 66-99 57-95 59-85 55-106 53-118 34-120	68 60 57 53 45 44 32 31 28 24 23 15 13 10

Ди газетым и къыкІэлъыкІуэ номерыр къыщыдэкіынур щэкіуэгъуэм и 7-рщ.

Редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ ШИРДИЙ Маринэ

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкіэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІэм ПИ № ТУ07-00117-м щІэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі. (2+)

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым – 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 ● Тиражыр 1.747 Заказыр №2222

ди хэщіапіэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ. Налшык къалэ. Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщіанэ къатхэр.

Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, Есэнтіыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А